

• V O O R W O O R D •

Voor u ligt het resultaat van mijn afstudeerstage aan de Universiteit van Tilburg in opdracht van de heer Prof. Dr. A.M. van Kalmthout en ten behoeve van mijn afstuderen aan de Juridische Hogeschool te Tilburg. De afgelopen vier maanden heb ik onderzoek gedaan naar de inhoud van het recht op contact met de buitenwereld toekomend aan gedetineerden en de rol die het CPT hierbij speelt en mogelijke verbeterpunten in de werkwijze van het CPT.

Ik vond het vooral interessant dat ik mij gedurende deze stage bezig kon houden met mensenrechten, een rechtscategorie die binnen het HBO rechten helaas een zeer kleine plaats inneemt. Door deze uitstap en mijn stage in een academische omgeving denk ik goed te zijn voorbereid op mijn premaster rechten aan de Universiteit van Tilburg waarmee ik in september 2010 wens te beginnen.

Graag wil ik de sectie vrijheidsbeneming/vrijheidsbeperking bedanken voor de mogelijkheid om mijn afstudeeropdracht binnen deze organisatie uit te voeren. Daarbij gaat mijn waardering uit naar iedereen die mij gedurende de afstudeerperiode heeft begeleid en bereid was tijd voor mij vrij te maken in het kader van dit onderzoek. In het bijzonder wil ik de heer Prof. Dr. A.M. van Kalmthout bedanken voor het feit dat hij mij deze kans gegeven heeft en voor de tijd die hij ondanks zijn zeer drukke schema en verblijven in het buitenland toch voor mij kon vrijmaken, mijn afstudeerdocent Marc Hermans die ik altijd een belletje kon geven en natuurlijk mijn kamergenoot Marije Knapen voor de gezellige werksfeer en liters thee en natuurlijk vooral de goede begeleiding die zij mij de afgelopen maanden heeft geboden..

Kortom, het was een periode die ik zo weer over zou willen doen, maar die soms ook zwaar was. Ik heb hier ontzettend veel van geleerd en ik weet zeker dat dit me ook in de toekomst nog vaak van pas gaat komen.

Kirby Boelens

• I N H O U D S O P G A V E •

Samenvatting

Afkortingenlijst

Hoofdstuk 1 • Inleiding.....	7
-------------------------------------	----------

Hoofdstuk 2 • Methode van onderzoek	8
--	----------

Hoofdstuk

3 • Onderzoeksrelevantie.....	9
--------------------------------------	----------

§3.1 • Inleiding.....	9
-----------------------	---

§3.2 • Het belang van contact met de buitenwereld.....	9
--	---

§3.3 • Belang van het onderzoek.....	9
--------------------------------------	---

Hoofdstuk 4 • CPT richtlijnen en bevindingen.....	11
--	-----------

§4.1 • CPT standaarden en werkwijze.....	11
--	----

§ 4.1.1 • Doelstellingen en werkwijze van het CPT.....	11
--	----

§ 4.1.2 • Gegevens uit standaarden met betrekking tot contact met de buitenwereld.....	11
---	----

§4.2 • Landenrapporten.....	12
-----------------------------	----

§ 4.2.1 • Systematiek behandeling landenrapporten.....	12
--	----

§ 4.2.2 • Bevindingen m.b.t. verschillende soorten inrichtingen.....	13
--	----

§4.2.2.1 • Politiehechtenis.....	13
----------------------------------	----

§4.2.2.2 • Vreemdelingendetentiecentra.....	14
---	----

§4.2.2.3 • Gevangenis.....	15
----------------------------	----

§4.2.2.4 • Psychiatrische instelling.....	17
---	----

§ 4.2.3 • Bevindingen m.b.t. verschillende groepen.....	17
---	----

§4.2.3.1 • Gedetineerde vreemdelingen.....	17
--	----

§4.2.3.2 • Jeugdigen.....	18
---------------------------	----

§4.2.3.3 • Levenslang gestraften.....	19
---------------------------------------	----

§ 4.2.4 • Samenvattend schema.....	20
------------------------------------	----

Hoofdstuk 5 • Europese regelgeving.....	21
--	-----------

§5.1 • Wetgeving.....	21
-----------------------	----

§5.1.1 • EVRM.....	21
--------------------	----

§5.1.2 • EGR.....	21
-------------------	----

§5.2 • Rechtspraak.....	23
-------------------------	----

§5.2.1 • Bezoek.....	23
----------------------	----

§5.2.2 • Post.....	23
--------------------	----

§5.2.3 • Bellen.....	24
----------------------	----

§5.2.4 • Schending op basis van cumulatieve materiële detentieomstandigheden...	24
---	----

Hoofdstuk 6 • Verkenning van verschillende rechtstelsels.....	26
§6.1 • Uitwerking rechtstelsels.....	26
§6.1.1 • Nederland.....	26
§6.1.2 • België.....	27
§6.1.3 • Verenigd Koninkrijk.....	28
§6.1.4 • Duitsland.....	29
§6.1.5 • Zweden.....	30
§6.2 • Tussenconclusie.....	31
Hoofdstuk 7 • Conclusie en aanbevelingen.....	32
§7.1 • Conclusies.....	32
§7.2 • Aanbevelingen.....	34

Literatuurlijst

Bijlage

1. Samenvattingen landenrapporten

• S A M E N V A T T I N G •

Het CPT heeft aangegeven zich in de toekomst meer bezig te willen houden met de mogelijkheden op contact met de buitenwereld voor personen die zich bevinden in instellingen die door het CPT worden bezocht. Momenteel speelt er echter het probleem dat in de huidige rapporten een onvoldoende systematische benadering aanwezig is. Het doel van het onderzoek was dan ook een goed beeld te krijgen van wat het recht op contact met de buitenwereld inhoudt, waar momenteel problemen zitten en hoe dit recht voor gedetineerden door middel van meer structuur in de bezoeken van het CPT tot een betere uitvoering kan komen. De hoofdvraag die uiteindelijk heeft geleid tot een al omvattend antwoord is: “Hoe moet het CPT te werk gaan zodat gedetineerden zo goed mogelijk gebruik kunnen maken van hun recht op het leggen van contact met de buitenwereld?”

Voor dit onderzoek zijn 31 landenrapporten bestudeerd. Wat inderdaad bleek is dat het onderwerp contact met de buitenwereld een zeer summiere plaats inneemt binnen deze rapporten en dat er geen duidelijk beeld kan worden gevormd van het contactniveau op basis van de aanwezige informatie. Naast dat de rapporten onvolledig zijn en er slechts aan sommige aspecten aandacht wordt besteed die relevant zijn voor een goede mogelijkheid op het leggen van contact, worden er ook vaak niet eenduidig aanbevelingen gemaakt. Wat ook een probleem is, is dat er grote verschillen aanwezig zijn tussen de landen. Deze maken het erg moeilijk om op gelijke voet te beoordelen op wat voor niveau gedetineerden contact kunnen leggen met de buitenwereld. Daarnaast doet zich ook het probleem voor dat inrichtingen anders zijn ingedeeld en categorieën gedetineerden op verschillende manieren binnen verschillende soorten inrichtingen kunnen worden geplaatst.

Als gekeken wordt voor de drie behandelde categorieën die worden aangetroffen in gevangenissen en waarvan het CPT in de standaarden vermeldt dat contact met de buitenwereld juist voor hen erg belangrijk is, blijkt ten eerste uit onderstaande tabel dat in veel rapporten niet eens alle categorieën aan de orde komen, hoewel ze wel aanwezig lijken te zijn. Wanneer deze wel genoemd worden, wordt niet besproken of zij met voldoende mate contact kunnen leggen met de buitenwereld.

Categorie	Genoemd in aantal rapporten van de 31	Vermelding gemaakt over mogelijkheden op contact	%
Buitenlandse gedetineerden	12	7	58 %
Jeugdigen	26	14	44 %
Levenslange straf	10	3	30 %

Om in toekomstige rapporten wel een goed beeld te kunnen krijgen van wat de situatie in een land is als het gaat om het contactniveau met de buitenwereld, is het noodzakelijk dat op zijn minst wordt beschreven per bezochte instelling of tegengekomen kwetsbare categorie;

- Welke nationale wetgeving van toepassing is en wat deze zegt over de betreffende instelling/categorie.
- Hoeveel minuten er per week gebeld mag worden en hoe vaak dit in de praktijk mogelijk is.
- Hoeveel minuten er per week bezoek mag worden ontvangen en hoe vaak dit in de praktijk mogelijk is.

- Hoeveel brieven er wekelijks mogen worden gestuurd en hoe vaak dit in praktijk mogelijk is.
- Of niets vermogen personen worden tegemoet gekomen in de kosten die nodig zijn om contact te leggen.
- Of er categorieën zijn die door wetgeving of praktische uitvoering worden achtergesteld.

Daarnaast dient de checklist te worden doorgenomen en alle tegen gekomen situaties die daarvan lijken af te wijken dienen eveneens te worden genoteerd in het rapport.

• A F K O R T I N G E N L I J S T •

Bjj	Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen
Bvj	Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelde
BZT	Bezoek zonder toezicht
CPT	Commissie ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing
EBI	Extra Beveiligde Inrichting
ECPT	Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing
EGR	Europese gevangenis regels
EHRM	Europese Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
G.v.o.	Gerechtelijk vooronderzoek
NBG	Normaal beveiligde gevangenis
Pbw	Penitentiaire beginselenwet
PI	Penitentiaire inrichting
RRG	Reglement regime grenslogies
TBS	Ter beschikking stelling
BOPZ	Wet bijzonder opnemingen psychiatrische ziekenhuizen
WvSr	Wetboek van strafrecht
WvSv	Wetboek van strafvordering

• HOOFDSTUK 1 •

INLEIDING

Dit onderzoek is geschreven in opdracht van de heer Prof. Dr. A.M. van Kalmthout, hierna te noemen; de opdrachtgever. De opdrachtgever is o.a. werkzaam als Nederlands lid van de Commissie ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (CPT).

Het CPT toetst of detentie-instellingen van lidstaten die zijn aangesloten bij de Raad van Europa zich schuldig maken aan schendingen van art. 3 EVRM en geeft naar aanleiding van bezoeken niet bindende doch dringende aanwijzingen ter verbetering. Het CPT heeft aangegeven zich in de toekomst ook steeds meer bezig te willen houden met het recht op contact met de buitenwereld voor gedetineerden. Door de opdrachtgever is aangegeven dat in de huidige rapporten een voldoende systematische benadering ontbreekt. Het doel van het onderzoek is dan ook een goed beeld te krijgen van wat het recht op contact met de buitenwereld inhoudt en hoe dit recht voor gedetineerden door middel van meer structuur in de bezoeken en uitwerking in de rapporten van het CPT tot een betere uitvoering kan komen.

Het onderzoek begint met een analyse van de werkwijze van het CPT en de huidige nationale situaties, gemaakt op basis van de informatie die gehaald kan worden uit de landenbezoeken (Hoofdstuk 4). Vervolgens zal gekeken worden wat de situatie is op Europees niveau. Hiervoor zal Europese wetgeving en jurisprudentie van het EHRM worden bestudeerd (Hoofdstuk 5). Doordat de nationale situatie die uit de landenrapporten naar voren komt vooral een beeld geeft van de praktijk en slechts over bepaalde punten informatie geeft, zal ook voor 5 landen een uitgebreidere uitwerking worden gemaakt. In deze weergave zal zo specifiek mogelijk worden ingegaan op de rechten die van toepassing zijn op verschillende instellingen en categorieën binnen nationaal niveau. Op deze manier zal naast dat er eerst een kader is geschetst op basis van de landenrapporten waaruit blijkt wat de situatie in de praktijk is, ook een beeld ontstaan wat in theorie de rechten zijn op basis van de nationale wetgeving (Hoofdstuk 6).

Uiteindelijk zal al bovenstaande informatie tezamen een antwoord geven op de centrale vraagstelling: “Hoe moet het CPT te werk gaan zodat gedetineerden zo goed mogelijk gebruik kunnen maken van hun recht op het leggen van contact met de buitenwereld?”. Al de informatie komende uit de hoofdstukken 4, 5 en 6 zal gebundeld worden en worden verwerkt in een checklist die gehanteerd kan worden door het CPT bij landenbezoeken. De checklist zal alle relevante punten en informatie bevatten die nodig is voor het CPT om de juiste aanbevelingen te doen aan landen ter verbetering van de situatie voor gedetineerden (Hoofdstuk 7).

Het uiteindelijke doel van het onderzoek is dat het CPT consistentere te werk gaat en gedetineerden hier baat bij hebben. Een verbeterde werkwijze kan uiteindelijk invloed hebben op de bezochte landen doordat voor hen duidelijker is wat er van hen wordt verwacht en zij op basis van gerichte aanbevelingen gemaakt door het CPT situaties mogelijk kunnen verbeteren (directe beïnvloeding). Daarnaast zal indien dit recht beter wordt getoetst door het CPT, dit uiteindelijk ook zijn uitwerking kunnen vinden bij Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Dit doordat CPT bevindingen worden meegenomen bij uitspraken en hierbij een positieve uitwerking hebben voor gedetineerden (indirecte beïnvloeding).

• HOOFDSTUK 2 •

METHODE VAN ONDERZOEK

In dit onderzoek zal het gaan om het recht op het onderhouden van contact met familie en naasten door middel van correspondentie, telefonie en bezoek toekomend aan alle personen die zich bevinden in een instelling die door het CPT wordt bezocht. Om uiteindelijk tot duidelijke conclusies en aanbevelingen te komen zal dit onderzoek starten met een beschrijving van het probleem en het belang van het onderzoek voor de maatschappij. Dit zal uiteindelijk gaan leiden tot een grotere relevantie van de conclusies en aanbevelingen. Nadat dit is gebeurd zal gekeken worden wat het CPT zelf belangrijk acht op het gebied van contact met de buitenwereld en waar tot op heden aandacht aan is besteed. Hiervoor zullen de landenrapporten en de CPT standaarden als bronnen geraadpleegd worden. Per land is, indien aanwezig, het meest recente rapport gebruikt. Dit met uitzondering van rapporten van voor het jaar 2000, Franstalige rapporten en rapporten van staten die zijn opgeheven.

Uit bovenstaande bronnen zal een analyse gemaakt worden waaruit blijkt wat de werkwijze is van het CPT, wat het CPT belangrijk vindt op het gebied van het recht op contact en hoe het recht op contact op nationaal niveau eruit ziet. Bij de bespreking van bovenstaande drie aspecten zal rekening gehouden worden met verschillende detentie-instellingen die bezocht worden en verschillende hoofdcategorieën van hierbinnen aanwezige personen.

Vervolgens zal bestudeerd worden wat op Europees niveau de regels zijn waar staten zich aan moeten houden. Naast zowel de bindende wetgeving gelegen in het EVRM en de arresten van het Europese Hof zal ook de niet bindende wetgeving uit de EGR worden bestudeerd.

Om op nationaal niveau te onderzoeken wat de mogelijkheden voor gedetineerden zijn om contact met de buitenwereld te onderhouden, zal ook voor vijf landen gekeken gaan worden hoe de nationale regelgeving eruit ziet. Deze vijf landen zijn: Nederland, België, Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Zweden. Voor deze landen is gekozen wegens de taal, beschikbare penitentiaire wetgeving en beschikbare literatuur.

Tot slot zal alle informatie uit de hoofdstukken er voor zorgen dat er een compleet beeld is van zowel de theoretische kant van het recht op contact in detentie als van de praktische kant. De conclusies zullen voor het CPT meer inzicht geven in inconsistente punten binnen haar werkwijze en de punten die zeker de aandacht van het CPT verdienen. In de conclusies zal getoetst worden of er grote verschillen zitten tussen zowel de opvattingen van het CPT als de wetgeving op nationaal en Europees niveau als de uitwerking hiervan in de praktijk.

Naast de conclusies zullen er aanbevelingen worden gedaan. Deze aanbevelingen krijgen de vorm van een checklist. De checklist is een samenvatting van de CPT opvattingen gehaald uit de rapporten, de mening van de onderzoekster en een samenvatting van alle overige relevante punten die naar boven zijn gekomen tijdens dit onderzoek. De checklist zal door alle leden van het CPT gebruikt kunnen worden als leidraad zodat eenduidig op situaties kan worden gereageerd en alle relevante punten bij de beoordeling door het CPT de revue kunnen passeren.

• HOOFDSTUK 3 •

ONDERZOEKSRELEVANTIE

§3.1 Inleiding

Het EVRM is de enige bindende Europese rechtsbron waar gedetineerden een beroep op kunnen doen indien de mogelijkheden tot rechtvaardiging op nationaal niveau te kort schieten. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens toetst vervolgens indien beroep is ingesteld of dit wel of niet gegrond is en of een land een EVRM-bepaling heeft geschonden. Het recht op contact met de buitenwereld voor gedetineerden dient volgens het CPT niet alleen een afdwingbaar recht te zijn, maar behelst voor lidstaten ook een (actieve) verplichting om dit contact te stimuleren.

Naast het EVRM als waarborg voor gedetineerden is er het CPT. Dit is een orgaan van de Raad van Europa dat toetst op basis van door haar zelf vervaardigde standaarden of een land de rechten van haar gedetineerden eerbiedigt, die volgens het orgaan vallen onder art. 3 EVRM. De toetsing vindt plaats door middel van een bezoek aan de detentie-instellingen van het land. Naar aanleiding van dit bezoek maakt het CPT een rapport op met hierin haar bevindingen en aanbevelingen.

In dit hoofdstuk zal gekeken worden op wat voor manier het CPT invloed heeft op de verbetering van detentieomstandigheden, zowel direct als een land actie onderneemt naar aanleiding van aanbevelingen gemaakt door het CPT als indirect door middel van uitspraken van het EHRM waarin CPT rapporten worden aangehaald.

§3.2 Het belang van contact gedurende detentie

Uit het commentaar op artikel 24 EPG wordt duidelijk dat het verlies van vrijheid door detentie niet met zich mee mag brengen dat gedetineerden geen contact meer kunnen onderhouden met de buitenwereld. Uit de praktijk blijkt echter dat veel landen gedetineerden veel te weinig mogelijkheden verschaffen om contact te kunnen onderhouden. Contact met de buitenwereld vervult drie belangrijke functies gedurende detentie:

1. *“Uitoefening van het recht is essentieel om er voor te zorgen dat artikel 3 EVRM niet geschonden wordt: foltering en onmenselijke behandeling.”¹*
2. *Het recht is essentieel om het leven in de gevangenis zo goed mogelijk aan te passen aan het leven in de moderne maatschappij. Dit bevordert de resocialisatie waardoor er een minder groot gevaar op recidive is.*
3. *Het is een recht dat ten grondslag ligt aan tal van andere mensenrechten: stemrecht, recht op vrijheid van gedachten enz.”²*

§3.3 Belang van het onderzoek

Dit onderzoek heeft als doel dat het CPT consistentter werkt, dat er een betere controle is op de mogelijkheden op contact en dat dit alles goed wordt uitgewerkt in de rapporten. Deze verbetering van de werkwijze zal uiteindelijk invloed kunnen hebben op gedetineerden.

¹ EHRM 8 July 2004, Ilaşcu en anderen t. Moldova and Russia.

² D. Van Zyl Smit & S. Snacken, *Principles of European Prison Law and Policy*, Oxford: Oxford University Press 2009, p. 213.

Een individu kan via twee wegen baat hebben bij een verbetering van de werkwijze. Zo kan er op een indirecte manier invloed plaatsvinden via het EHRM. Deze invloed begint al bij de ontvankelijkheidvraag. Hoewel op basis van artikel 35 EVRM eerst de nationale rechtsmiddelen moeten zijn uitgeput alvorens de weg naar het EHRM openstaat, heeft het EHRM in het verleden hier een kanttekening bij geplaatst. Het betrof hier een zaak waarbij een verzoek toch ontvankelijk werd verklaard, ondanks dat de weg naar de voorzieningenrechter nog open stond. Dit gezien het feit de Antilliaanse overheid niets met de aanbevelingen van het CPT, die waren gericht op de onaanvaardbare detentieomstandigheden, had gedaan.³ Daarnaast kan natuurlijk ook een CPT-aanbeveling door het EHRM worden meegenomen in haar beslissing en er uiteindelijk voor zorgen dat het EHRM een schending bewezen acht. Het EHRM kent veel waarde toe aan de bevindingen en aanbevelingen van het CPT. Zo wordt er door het EHRM vaak uitdrukkelijk verwezen naar CPT-rapporten en worden oordelen in afzonderlijke zaken vaak mede hierop gebaseerd.⁴

In de tweede plaats kan directe beïnvloeding plaatsvinden als een aanbeveling van het CPT er zorg voor draagt dat het bezochte land aanpassingen maakt ten gunste van gedetineerden. Negatieve bevindingen zijn slecht voor de reputaties van lidstaten en een dergelijke bevinding is nog slechter indien blijkt dat een land geen gehoor geeft aan de door het CPT gemaakte aanbevelingen. Daarnaast hebben negatieve bevindingen een sterkte invloed op het indienen van klachten door gedetineerden.⁵

³ J. de Lange, *Detentie genormeerd; Een onderzoek naar de betekenis van het CPT voor de inrichtingen van vrijheidsbeneming in Nederlandse penitentiaire inrichtingen*, Nijmegen: Wolf Publishers tweede druk 2008, p. 193.

⁴ Ibid. p. 201.

⁵ Ibid. p. 109.

• HOOFDSTUK 4 •

CPT RICHTLIJNEN EN BEVINDINGEN

§4.1 CPT standaarden en werkwijze

§4.1.1 Doelstellingen en werkwijze van het CPT

Het CPT is ingesteld om toezicht te houden op art. 3 EVRM. Deze basis ligt in art. 1 van het ECPT (Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing). In het geval van contact met de buitenwereld gaat het om een recht dat ook is omschreven in een ander artikel van het EVRM, art. 8. Ondanks dat in dit artikel ook geformuleerd staat in hoeverre mensen (ook gedetineerden) contact moeten kunnen onderhouden met familie en naasten rekent het CPT het hebben van contact onder materiële detentieomstandigheden. Deze mogen niet onmenselijk of vernederend zijn, beperkingen hierop zijn ook niet mogelijk gezien het gaat om een absoluut recht. Materiële detentieomstandigheden zijn vaak omstandigheden die op zich zelf staand geen schending van art. 3 EVRM opleveren, met uitzondering van overbevolking. Maar indien al deze slechte omstandigheden aanwezig, gecumuleerd worden wel de ondergrens van art. 3 EVRM halen. Art. 8 EVRM en haar jurisprudentie kunnen dus wel als leidraad gebruikt worden om te controleren wanneer er volgens het Hof aan gedetineerden onvoldoende de mogelijkheid is gegeven om goed contact met de buitenwereld te kunnen onderhouden. Slechts een schending van art. 8 EVRM is tot op heden voor het EHRM nog niet erg genoeg geweest om tevens een schending te zijn van art. 3 EVRM.

Bij het beoordelen van de materiële omstandigheden wordt door het CPT de economische situatie van het bezochte land meegenomen in het oordeel. Naast overwegingen uit veiligheid wordt dit uitdrukkelijk erkend als beperking op het recht om contact met de familie en vrienden buiten de inrichting te onderhouden.⁶ Hierdoor kan in de ene lidstaat iets als acceptabel worden aangemerkt en in de andere niet.

Het CPT maakt haar aanbevelingen op de eerste plaats op basis van de door de jaren heen door haar ontwikkelde standaarden, die worden aangevuld met maatstaven voor specifieke detentiesituaties of categorieën gedetineerden uit de jaarrapporten. Het CPT oordeelt dus niet juridisch, maar juist vanuit een moreel oogpunt. Daarnaast neemt zij in haar aanbevelingen ook Internationale rechtsbronnen en rechtspraak mee en wordt in de rapporten met regelmaat gerefereerd naar *recommendations* en artikelen uit de EGR. Het CPT staat dus zeker open voor andere bronnen die richtlijnen trachten te vormen aan detentienormering maar is hier niet aan gebonden.⁷

§4.1.1 Gegevens uit standaarden met betrekking tot contact

De CPT standaarden geven regels per detentie-instelling maar ook regels voor categorieën gedetineerden zoals jeugdigen. In deze paragraaf zal kort per relevante instelling of categorie gekeken worden wat het CPT hierover zegt met betrekking tot het recht op contact met de buitenwereld.

⁶ CPT/Inf (2004) 34, Ukraine, par. 39.

⁷ Dr. J. de Lange, *Detentie genormeerd, Een onderzoek naar de betekenis van het CPT voor de inrichting van vrijheidsbeneming in Nederland*, tweede druk, Nijmegen: Wolfpublisher 2008, p. 106-108

Volgens het CPT hoeven de materiële detentieomstandigheden in een politiecel niet van gelijke aard te zijn als die in andere detentie-instellingen waar gedetineerden voor langere tijd verblijven. Wel dienen er basis middelen aanwezig te zijn. In de standaarden wordt ook aangegeven dat volgens het CPT het risico op intimidatie en psychische mishandeling het grootst is direct na de gevangenneming. Door dit risico is het noodzakelijk dat gedetineerden zo snel mogelijk voor een rechter worden gebracht en daarna worden overgeplaatst naar een geschikte instelling die wel de noodzakelijke materiële detentieomstandigheden biedt voor een langer verblijf.

In het hoofdstuk 'Imprisonment' wordt aangegeven dat het zeer belangrijk is voor gedetineerden om goed contact te onderhouden met familie. Het basisprincipe dient te zijn dat contact gepromoot wordt en slechts in individuele gevallen mogen op basis van veiligheidsrisico's beperkingen worden opgelegd. In gevallen waar familie ver weg woont, vraagt het CPT om een flexibele houding, zoals de mogelijkheid om bezoeken te cumuleren of meer mogelijkheden op telefoongesprekken. Over personen met een (levens)lange straf wordt vermeld dat zij vaak meer last hebben van desocialisatie doordat zij op vele punten worden achter gesteld en dat juist voor hen contact met de buitenwereld erg belangrijk is.

Over personen die geplaatst horen te zijn in vreemdelingen bewaring is het CPT van mening dat politiecellen en gevangenis niet geschikt zijn. Voor een korte periode kunnen ze hier worden ondergebracht, maar ze moeten zo snel mogelijk worden overgeplaatst naar een geschikte instelling, de periode moet volgens het CPT worden beperkt tot een absoluut minimum. Over het hebben van contact met de buitenwereld zegt het CPT dat ze toegang moeten hebben tot een telefoon en dat ze bezoek moeten kunnen ontvangen van familie, naasten en van NGO's.

Over mensen die in een psychiatrisch ziekenhuis verblijven wordt vermeld dat het hebben van contact met de buitenwereld voor hen niet alleen van belang is zodat er minder kans is op mishandeling gedurende detentie. Het is voor hen ook van belang omdat het een therapeutische werking kan hebben. Ook voor jeugdigen is contact op soortgelijke basis noodzakelijk. Vele jeugdigen in detentie hebben last van gedragsproblemen die verband houden met een gebrekkige emotionele ontwikkeling of een gebrek aan sociale vaardigheden. Ook mag volgens het CPT nooit de hoeveelheid contact worden beperkt door middel van een disciplinaire straf.

In de standaarden staat dus weinig concrete informatie over in hoeverre gedetineerden recht hebben op contact. Wel is er concrete informatie te vinden over de celgrote en worden hier zelfs minimum normen voor genoemd.

§4.2 Landenrapporten

§ 4.2.1 Systematiek behandeling rapporten

Bij de behandeling van de rapporten is er gekeken naar waar het CPT concreet op let bij een bezoek en op wat voor manier er vervolgens aandacht aan wordt besteed. Daarnaast is er ook gekeken naar wat voor problemen zich voor doen in de bezochte landen. Om uiteindelijk tot een zo helder mogelijk beeld te komen wordt er gebruik gemaakt van twee verschillende soorten schema's. Het eerste schema⁸ wordt gehanteerd om een duidelijk beeld te geven van de inhoudelijke situatie per land en vormt de basis van dit hoofdstuk. Het tweede schema, het zogenaamde hoofdschema, is een samenvatting en zal direct een inzicht geven over waar door het CPT aandacht aan is besteed (§

⁸ Voor 31 landen is dit schema ingevuld. Deze schema's zijn opgenomen in de bijlage en vormen de basis voor de tekst in paragraaf 4.2.2.

4.2.5). Voor de verwerking van de informatie is er gekozen voor een deling in detentie-instellingen en categorieën. Door middel onderstaande indeling is het mogelijk om de mogelijkheden op contact vanuit alle hoeken te bekijken.

- detentie-instellingen: politiecellen, gevangenissen, vreemdelingen detentiecentra en psychiatrische instellingen
- categorieën; gedetineerden vreemdelingen, jeugdigen, levenslang gestraften

Uit het hoofdschema zal blijken of het CPT volgens een vaste structuur groepen behandeld of dat de behandeling op bepaalde vlakken inconsistentie vertoont. Het schema werkt met twee kleuren. Indien de categorie genoemd wordt in het landenrapport, maar niet in combinatie met het onderwerp ‘contact met de buitenwereld’, is het vakje rood gekleurd. Is de categorie genoemd en tevens in combinatie ‘contact met de buitenwereld’, dan is het vakje groen gekleurd. Is de categorie niet genoemd omdat deze niet voorkwam bij het bezoek, dan is het vakje blanco.

§ 4.2.2 Bevindingen m.b.t. verschillende soorten inrichtingen

§ 4.2.2.1 Politiehechtenis

Bij het onderdeel ‘*Police establishments*’ komen twee hoofdcategorieën ter sprake. Als eerste categorie kunnen personen worden genoemd die verdacht worden van een strafbaar feit en als tweede categorie zijn er personen die illegaal in een land verblijven en tijdelijk worden vastgehouden in een politiecel. In de praktijk blijkt dat vreemdelingen soms maanden in een politiecel verblijven, dit samen in een cel met personen die verdacht worden van een misdrijf. Voor personen die als verdachte verblijven in een politiecel wordt onder dit onderdeel, weinig tot geen aandacht besteed aan het hebben van contact met de buitenwereld. Dit is in eerste instantie logisch gezien personen vaak slechts enkele dagen in verzekering worden gesteld en vervolgens nadat ze voor een rechter zijn gebracht de voorlopige hechtenis elders uitzitten en hierbij vaak ook verkeren in betere materiële omstandigheden. In de praktijk zijn er twee veelvoorkomende uitzondering op deze regel. Deze twee uitzonderingen resulteren erin dat personen die bijvoorbeeld in voorlopige hechtenis verkeren en eigenlijk al de bijbehorende rechten zouden moeten hebben, blijven “hangen” in de rechten die horen bij het regime gehanteerd in de politiecellen. De twee uitzonderingen op de regel zijn:

1. landen waarbij personen die al voor een rechter zijn gebracht alsnog hun verblijf in een politiecel dienen te continueren. (Oekraïne/ Finland/ Litouwen/ Nederland)
2. landen waarbij personen naar aanleiding van een bevel tot voorlopige hechtenis zijn overgeplaatst naar een gevangenis en terug worden gestuurd naar een politiecel om onderzoektechnische redenen. (Estland/ Hongarije/ Litouwen)

Indien een van bovenstaande situaties zich voordoet zou het logisch zijn dat de detentiesituaties zoals in de politiecel met het oog op contact met de buitenwereld wel aan de algemene CPT standaarden dient te voldoen. Juridisch gezien horen deze gedetineerden immers al in een gevangenis waarvan het CPT acht dat deze betere materiële detentie omstandigheden biedt dan een politiecel. Als gedetineerden dus langere tijd in een politiecel moeten verblijven, zou het dus logisch zijn als het CPT dit ten eerste negatief beoordeeld en ten twee vraagt om een niveau van materiële omstandigheden, dat ongeveer gelijk ligt aan dat van een gevangenis.

In Hongarije mogen personen die verblijven in een politiecel slechts contact hebben met familie en naasten nadat dit is goed gekeurd. In de praktijk blijkt dat gedurende het verblijf in een politiecel, dat vaak enkele weken duurt, hierdoor geen contact mogelijk is. Personen in voorarrest die in een gevangenis verblijven hebben wel de mogelijkheid om een uur per maand bezoek te ontvangen.

In Estland kunnen gedetineerden om onderzoeksredenen worden terug gestuurd naar een ‘*arrest house*’. In de praktijk blijkt dat mensen soms wel weken in een dergelijke instelling moeten verblijven, terwijl de omstandigheden op gelijke voet lijken te staan met die in politiecellen. Het CPT heeft daarom ook vermeld dat indien personen zolang in een arrest house moeten verblijven zij dezelfde rechten moeten krijgen als personen in een gevangenis. In hetzelfde rapport wordt vermeld dat personen in een gevangenis minimaal 30 minuten per week bezoek moeten kunnen ontvangen en jongeren zelfs een uur per week.

Hoewel het CPT meestal in bovenstaande situaties kijkt of deze personen wel contact mogen hebben met familie en naasten gezien de lange verblijfsduur in een politiecel lijkt dit ze toch enkele malen te zijn ontschoten. Dit bijvoorbeeld bij het bezoek aan Litouwen in 2008 terwijl personen daar ook soms maanden in een politiecel verblijven om onderzoeksredenen. Ter bescherming van personen die verblijven in politiehechtenis zou het dus beter zijn, indien het gaat om periode van minimaal een week, dat het CPT in die gevallen standaard aanbeveelt dat er contact met de buitenwereld moet worden kunnen gelegd. Het CPT heeft immers zelf aangegeven in het Estland rapport van 2003 dat gedetineerden minstens 30 minuten per week bezoek moeten krijgen en waarom zou dit niet ook moeten gelden voor hen die zich voor langere tijd in een politiecel bevinden. Het CPT geeft ook zelf aan dat in de periode direct na de vrijheidsbeneming het risico op intimidatie en fysieke mishandeling het grootst is.⁹

§ 4.2.2.2 Vreemdelingendetentiecentra

Het CPT bezoekt regelmatig instellingen waar zich vreemdelingen bevinden die van hun vrijheid zijn ontdaan onder vreemdelingenwetgeving ‘*immigration detainees*’. Hier onder vallen; personen die de toegang tot een land is geweigerd, personen die illegaal in een land verbleven en op basis hiervan worden vastgezet, personen van wie de verblijfsvergunning is verstreken en asielzoekers die om veiligheidsredenen worden vastgehouden. Het probleem van deze categorie is dat ze binnen de lidstaten niet in soortgelijke instellingen worden vastgehouden. Zo blijkt uit de CPT rapporten dat in sommige landen ze soms weken dienen te verblijven in een politiecel en soms zelfs in een gevangenis. Daarnaast kunnen ze bijvoorbeeld in Nederland verblijven in een grenshospitium of in een speciaal vreemdelingendetentiecentrum. In beide instellingen wordt ook weer andere wetgeving gehanteerd. Dergelijke situaties worden door het CPT als problematische geacht.

Ten eerste dient gemeld te worden dat de plaats in de rapporten waar deze centra worden behandeld niet altijd duidelijk is. In sommige rapporten hebben ze een paragraaf onder het hoofdstuk ‘*Police establishment*’ en in andere rapporten hebben vreemdelingendetentiecentra een eigen hoofdstuk of worden ze in hetzelfde hoofdstuk besproken als de gevangenen. Het beste zou zijn dat, indien bezocht, gesloten vreemdelingencentra een eigen hoofdstuk krijgen.

Uit het schema blijkt dat de bespreking van deze categorie in combinatie met het onderwerp contact met de buitenwereld redelijk consistent is. In 13 van de 19 relevante rapporten, dit komt neer op een

⁹ 6e General Report, CPT/Inf (96) 21, par. 15.

percentage van 71%, wordt er een link gelegd. Vaak is de vermelding wel zeer beperkt. Gezien het gaat om mensen die niet verdacht worden van een misdrijf dienen juist voor deze personen zo min mogelijk beperkingen te worden opgelegd volgens het CPT en is dus juist een diepgaandere controle erg belangrijk.

Uit veel rapporten blijkt dat vreemdelingen vaak juridische gezien genoeg rechten krijgen om een goed contact te onderhouden, maar in de praktijk zijn de mogelijkheden vaak zeer beperkt. Qua communicatie is het grootste probleem dat familie niet op bezoek kan komen en bellen voor beide partijen te duur is. Het CPT is dan ook van mening dat mobiele telefoons, die vaak de enige link vormen om contact met familie in het buitenland te leggen, niet mogen worden afgenomen. Helaas gebeurt dit wel in bijna alle lidstaten.

In Duitsland hebben vreemdelingen in bewaring dezelfde rechten als personen in voorarrest. Het CPT zegt dat dergelijke beperkingen niet zijn toegestaan. In het rapport gemaakt naar aanleiding van een bezoek aan Slovenië in 2006 wordt door het CPT een opmerkelijke aanbeveling gedaan. Zo vraagt het CPT Slovenië te kijken naar mogelijkheden om niet-vermogende vreemdelingen tegemoet te komen in de kosten voor telefoongesprekken. In andere rapporten stelde het CPT slechts problemen vast, maar in dit rapport komt het CPT ook zelf met oplossingen.

In het CPT rapport van het bezoek aan Nederland in 2007 doet het CPT ook twee zeer opmerkelijke constatering. Zo wordt er eerst vermeld dat vreemdelingen minstens twee uur per week bezoek zouden moeten kunnen ontvangen. Veroordeelden in een gevangenis zouden volgens het CPT maar 30 minuten per week bezoek moeten kunnen ontvangen. Daarnaast merkt het CPT in dit rapport op dat Nederland moet zoeken naar andere vormen van communicatie. Het CPT doelt daarmee op communicatie via internet.

§ 4.2.2.3 Gevangenis

Binnen de gevangenis zijn twee verschillende categorieën gedetineerden aanwezig. Als eerste zijn er de personen die verkeren in voorarrest en ten tweede de personen die reeds schuldig zijn bevonden en zijn veroordeeld. Vaak is er een zeer groot verschil merkbaar in hoeverre personen van deze verschillende categorieën recht hebben op contact met de buitenwereld. Personen in voorlopige hechtenis krijgen vaak veel beperkingen opgelegd en kunnen daardoor soms helemaal geen contact meer leggen met familie en naasten. Hoewel het verschil dus zeer groot is, is er wel vaak maar een paragraaf waarin beide categorieën worden uitgewerkt. In sommige rapporten zorgt dit dan ook voor onduidelijkheid.

In de bestudeerde rapporten zijn tot op heden een aantal zaken door het CPT als negatief bestempeld;

- Bezoekruimtes dienen schoon te zijn.
- Zorgen dat de ruimtes niet te roemloos zijn maar gedetineerden in rust met hun bezoek kunnen praten.
- Reismogelijkheden aanbieden aan bezoekers bij ontbreken geschikt openbaar vervoer naar de gevangenis.
- Bezoeken dienen in de hoofdregel open te zijn en mogen slechts een gesloten (gescheiden door glaswand) karakter hebben indien er individuele risico's zijn.
- Bezoekruimtes dienen groot genoeg te zijn zodat er voldoende privacy is.
- Telefoon gesprekken moeten in privacy kunnen plaatsvinden en niet in het bij zijn van medegedetineerden of bewaking.

- Bezoekers niet eerst naar de gevangenis laten komen om een bezoek aan te vragen alvorens het bezoek daadwerkelijk plaats kan vinden enkele dagen later.
- Post mag geen lange vertragingen hebben door controles.
- Vrouwen hebben ook recht op privé bezoeken
- Mensen die werken dienen van dezelfde rechten gebruik te kunnen maken als zij die dat niet doen.
- Beperkingen dienen te worden opgelegd naar aanleiding van een rechterlijk bevel.
- Letten op tijden dat contact mogelijk is, meest gunstige tijd aanhouden zodat ook naar schoolgaande kinderen langs kunnen komen.
- Niet alleen bezoek/telefoneren doordeweeks laten plaatsvinden maar ook in het weekend.
- Indien mensen familie hebben die ver weg woont en daardoor niet optimaal van de bezoekmogelijkheden gebruik kunnen maken moet er een mogelijkheid zijn om de niet gebruikte uren op te sparen en te cumuleren.
- Praktijk dient overeen te komen met de rechten die gegeven worden door de nationale wetgeving.
- Als een gedetineerden heeft gebeld maar er is niet opgenomen mag dit niet worden gezien als een gebruikte bel mogelijkheid.
- Gedetineerden hoeven niet te kiezen tussen bezoek of een telefoongesprek maar hebben recht op beide.
- Eisen voor het opleggen van beperkingen aan personen in voorarrest: de politie moet gedetailleerde instructies krijgen over de mogelijkheden om bezoek en correspondentie te verbieden/ beperken, de staat is verplicht al deze redenen die ter grondslag liggen aan een mogelijke beperking te motiveren, bij iedere periodieke heroverweging van de noodzakelijkheid van de voorzetting van het voorarrest dient tevens de noodzakelijkheid van de beperking op het hebben van contact met de buitenwereld te worden heroverwogen als een aparte kwestie. Het verbieden van telefonisch contact bij personen in voorarrest dient op gelijke mate als bovenstaande uitwerking te worden gecontroleerd.

Vooraf de aanbevelingen die zijn gemaakt met betrekking tot de lengte van de bezoeken zijn zeer inconsequent. Zo wordt in 2002 de normering gesteld op minimaal een uur per week voor personen in voorarrest.¹⁰ Op basis van artikel 99.a van de EGR waarin wordt gesteld dat veroordeelden dezelfde rechten moeten hebben als personen in voorarrest geldt dit dus ook voor hen. Er vanuit gaande dat het CPT de EGR hierin volgt. In 2003 en 2005 wordt gesteld dat de doelstelling in totaal 2 uur per maand dient te zijn.¹¹ Vervolgens wordt in 2006 als doelstelling door het CPT weer een uur per maand gehanteerd voor personen die een lange straf uit zitten, maar er wordt niets vermeld over personen met een lage straf.¹² En tot slot wordt in 2008 gerapporteerd dat de doelstelling voor alle volwassen gedetineerden minimaal een uur per maand is en dat dit voor jeugdigen hoger dient te liggen.¹³ Er kan dus wel op basis van bovenstaande gegevens geconcludeerd worden dat het CPT niet eenduidige doelstelling hanteert en hierdoor landen vrijheid krijgen, een vrijheid die een negatieve uitwerking kan hebben op de rechten van gedetineerden. Waar immers geen duidelijke richtlijnen zijn durven landen sneller negatief af te wijken, omdat toetsing door het CPT minder waarde heeft.

In een aantal landen is op te merken dat personen naast dat zij één maal per week/maand recht hebben op een kort bezoek ook een aantal keer per jaar recht hebben op een lang bezoek.¹⁴ Het CPT heeft zich tot op heden in de rapporten slechts gericht op korte bezoeken. Voor gedetineerden is het, het beste dat de leefwijze in de gevangenis zo dicht mogelijk bij de leefsituatie ligt zoals deze in de maatschappij is. Lange bezoeken zorgen voor meer intimiteit en kunnen bijdragen aan de bevordering van resocialisatie.

¹⁰ CPT/Inf (2002) 36, Slovenie, par. 91.

¹¹ CPT/Inf (2005) 6, Estland, par. 71/ CPT/Inf (2007) 18, Duitsland, par. 149.

¹² CPT/Inf (2006) 5, Slowakije, par. 71.

¹³ CPT/Inf (2008) 15, Letland, par. 73.

¹⁴ CPT/Inf (2007) 47, Armenië, par. 98: gedetineerden hebben recht op een bezoek van vier uur per maand en een bezoek van 72 uur om de twee maanden.

§ 4.2.2.4 Psychiatrische instelling

Binnen deze instellingen zijn personen die een strafbaar feit hebben gepleegd maar ontoerekeningsvatbaar zijn, personen die niet verdacht worden of veroordeeld zijn, maar die wegens zeer vergaande psychische problemen een gevaar vormen voor zichzelf en hun omgeving en personen die zich vrijwillig laten plaatsen, maar die op het moment van plaatsing kunnen ze soms toch de inrichting niet meer verlaten en heeft hun verblijf toch een onvrijwillig karakter.

Deze soort van instellingen is niet erg relevant, omdat er vaak geen beperkingen zijn op contact. Wel dient er consequent getoetst te worden en aandacht te worden besteed aan deze groep, want er doen zich zeker situaties voor waarbij door het CPT de mogelijkheden op contact met de buitenwereld onvoldoende worden bevonden. Tot op heden is in 16 van de 27 relevante rapporten de link gelegd tussen deze groepering en contact met de buitenwereld. In 40% van de gevallen is er dus geen aandacht besteed aan dit onderwerp, terwijl dit wel relevant is voor de compleetheid van de rapporten. Punten die tot op heden bij bezoeken door het CPT als negatief zijn beschouwd zijn:

- Er dienen geschikte bezoekeruimtes te zijn.
- Naast dat patiënten telefoontjes kunnen ontvangen moeten ze ook zelf telefoongesprekken kunnen starten.
- Er dienen betaaltelefoons aanwezig te zijn en niet alleen een telefoon op het secretariaat die pas gebruikt kan worden na goedkeuring.
- Enveloppen en postzegels dienen beschikbaar te zijn voor patiënten.
- Patiënten horen niet te verblijven in een gevangenisziekenhuis indien te weinig ruimte beschikbaar is.
- Voldoende privacy dient geboden te worden wanneer een patiënt bezoek ontvangt. Verzorgers kunnen wel binnen het zichtveld staan maar niet binnen het gehoorveld.

Er zijn dus zeker nog genoeg punten aanwezig die door het CPT als negatief worden bestempeld en waar dus op gelet dient te worden ter bescherming van het recht op contact voor personen die op wat voor grond dan ook verblijven in een psychiatrische instelling.

§ 4.2.3 Bevindingen groeperingen

§ 4.2.3.1 Buitenlandse gedetineerden

Gedetineerden vreemdelingen hebben in de praktijk eigenlijk altijd dezelfde rechten als andere gedetineerden, maar toch hebben zij bijna niet de mogelijkheid om contact te leggen met familie en naasten. De problemen die spelen zijn dat: (a) het zeer moeilijk is contact te leggen, omdat familie en naasten van deze groepering bijna altijd in een ver land wonen waardoor zij niet of nauwelijks op bezoek kunnen komen, (b) er in zo'n land soms geen adequate communicatie middelen aanwezig zijn (c) telefoneren of een bezoek brengen aan het land waar het familielid gedetineerd zit vaak te duur is, (d) er sprake kan zijn van een groot verschil in tijdzone waardoor bellen wordt bemoeilijkt. Daarnaast speelt het probleem dat detentie-instellingen vaak geen extra actieve houding aannemen om deze mensen tegemoet te komen, maar vaak juist regelingen treffen die extra nadelig zijn. Dit kan versneld leiden tot isolatie en discriminatie.

Uit bijna alle landenrapporten waar deze groepering besproken wordt blijkt dat ze geen geld hebben om te telefoneren en dat landen ook haast geen financiële tegemoetkomingen maken, slechts enkele landen doen dit wel. Daarnaast is het soms moeilijk met familie te telefoneren omdat de tijdzones anders zijn en de detentie-instellingen hier vaak geen rekening mee houden.

- Het CPT constateert dat autoriteiten deze groepering moeten helpen om toegang tot een telefoon te krijgen en moeten toezien op de situatie aangaande de kosten van internationale telefoon communicatie en de mogelijkheden voor goedkopere audio-communicatie.¹⁵
- In een andere rapportage naar aanleiding van een bezoek overwoog het CPT dat als gedetineerden onvoldoende middelend hebben om telefoonkaarten te kopen de instelling deze op regelmatige basis dient te verstrekken.¹⁶

Toch wordt nog te vaak alleen het probleem geconstateerd en de opmerking gemaakt dat dit verholpen dient te worden, maar wordt er niet consequent een eenduidige oplossing aangedragen. Dit terwijl een dergelijke oplossing als bovenstaande zeer goede mogelijkheden voor deze categorie met zich mee kan brengen. Een andere oplossing die het CPT aan kan dragen is dat detentie-instellingen afbetalingsregeling treft voor telefoonkaarten. In Nederland gebeurt dit soms ook.

Naast dat er op het gebied van telefonie problemen zijn met de kosten, communicatiemiddelen en de tijden, is er vaak ook een taalprobleem. Het wordt in enkele landen ook verboden om in een andere taal te communiceren dan de nationale taal van het land of eventueel het Engels. In Noorwegen is dit bijvoorbeeld het geval. Om buitenlandse gedetineerden toch een mogelijkheid tot communicatie te bieden worden in sommige gevallen tolkosten vergoed, maar dit gebeurt zeker niet altijd. Het CPT beveelt aan dat dit in Noorwegen voor alle gevallen gelijk dient te worden getrokken.¹⁷ Dat Noorwegen deze tolkosten vergoed is een goede en redelijke oplossing. In veel andere landen geeft het land niet een dergelijke oplossing, maar wordt slechts een verbod gesteld.

Het CPT beveelt ook vaak aan dat indien er geen gebruik gemaakt kan worden van bezoek, gedetineerden dit bezoeken zouden moeten kunnen opsparen. Toch zijn er ook een hoop landen die hier geen gehoor aan geven. Nederland is hier een voorbeeld van. De regel is een uur bezoek per week en hier wordt geen uitzondering opgemaakt, cumulatie is dus niet mogelijk.

Ook opmerkelijk aan deze groepering is dat er weinig over vermeld wordt in de rapporten, maar juist zeker in iedere gevangenis aanwezig is. Slechts in 19 van de 31 rapporten komt deze groepering ter sprake, dit komt neer op een percentage van 61%.

§ 4.2.3.2 Jeugdigen

De situatie waarin jeugdigen verkeren is vaak erg zorgwekkend. Zo hebben ze vaak dezelfde rechten als volwassenen om contact met de buitenwereld te kunnen onderhouden, terwijl juist voor hen psychische en emotionele groei meer waarborgen dienen te worden genomen ter bescherming. In bijvoorbeeld Duitsland hebben ze slechts een maal per maand recht op een uur bezoek.¹⁸ Het CPT acht dit veel te weinig en geeft daarom ook aan dat jeugdigen meer contact met de buitenwereld zouden moeten hebben dan volwassenen. Volwassenen moeten volgens de lijn die het CPT momenteel hanteert 30 minuten per week bezoek kunnen ontvangen en voor jeugdigen zou dit dus gezien die zelfde lijn ongeveer neer komen op een uur per week.

Het CPT geeft aan in een rapport naar aanleiding van een bezoek aan Oostenrijk dat voor jeugdigen contact met de buitenwereld belangrijker is omdat vele van hen gedragsproblemen zouden hebben die verband houden met een gebrek aan emotie of aan sociale vaardigheden. Het CPT adviseerde daarom om:

¹⁵ CPT/Inf (2008) 23, Kroatië, par. 97.

¹⁶ CPT/Inf (2005) 15, Malta, par. 69.

¹⁷ CPT/Inf (2006) 14, Noorwegen, par. 86.

¹⁸ CPT/Inf (2007) 18, Duitsland, par. 149.

- Gratis telefoon kaarten te verstrekken
- Opheffing van een limiet aan aantal toegestane telefoongesprekken.¹⁹

Ook wanneer jeugdigen in voorarrest verblijven, gelden vaak dezelfde beperkingen als voor volwassenen en daarnaast zijn er zelfs situaties waarin jeugdigen minder rechten hebben, zoals in Armenië waar ze wegens het ontbreken van gepaste faciliteiten geen mogelijkheden hebben op lange bezoeken.²⁰

Het is goed dat het CPT voor deze groepering stelt dat er extra waarborgen nodig zijn op het terrein van contact met de buitenwereld, maar in de rapporten wordt hier vaak te weinig aandacht aan besteed. Het CPT dient strenger te toetsen of deze kwetsbare groepering voldoende contact kan leggen, want in slechts 14 van de 26 rapporten, dit komt neer op een percentage van 44%, wordt een link gelegd. Daarnaast blijkt dat als de link wordt gelegd, vaak alleen wordt geconstateerd dat jeugdigen meer rechten dienen te hebben dan volwassenen en het daar vervolgens bij blijft.

§ 4.2.3.3 Levenslang gestraften

Uit meerde CPT rapporten blijkt dat gedetineerden met een (levens)lange straf hun straf uitzitten onder slechte materiële omstandigheden, weinig mogelijkheden op activiteiten en weinig mogelijkheden op menselijk contact. Hierdoor raakt juist deze categorie eerder in een staat van sociaal isolement. Vaak worden zij ook apart vastgehouden van andere gedetineerden en moeten zij handboeien dragen wanneer zij buiten hun cel treden, dit ook als ze bijvoorbeeld bezoek mogen ontvangen. Volgens het CPT zijn deze situaties ontoelaatbaar en dienen deze personen gelijke rechten te krijgen als andere gedetineerden.

Gedetineerden met een levenslange straf lijken in veel landen dus gediscrimineerd te worden. Zo blijkt uit het rapport van het CPT bezoek aan Tsjechië dat levenslanggestraften alleen doordeweeks bezoek mogen ontvangen terwijl gedetineerden met een korte straf wel in het weekend bezoek mogen ontvangen. Daarnaast blijkt ook dat gedetineerden met een levenslange straf vaak niet de mogelijkheid krijgen om open bezoek te ontvangen. Volgens het CPT is dit onaanvaardbaar omdat deze personen niet gevaarlijker zijn dan andere gedetineerden. Bezoek zou slechts gesloten mogen zijn indien er een individueel risico is.²¹

In het rapport van het bezoek aan Armenië komt naar voren dat gedetineerden met een levenslange straf minder bezoek mogen ontvangen. Het CPT stelt dat de bezoekrechten van gedetineerden met een levenslange straf gelijk gesteld dienen te worden met die van andere veroordeelden gedetineerden en dat indien nodig om dit te bereiken de wet dient te worden aangepast.²²

In slechts 30 % van de rapporten waar deze categorie ter sprake komt wordt door het CPT de link gelegd hun mogelijkheden op contact met de buitenwereld.

¹⁹ CPT/Inf (2005) 13, Oostenrijk, par. 100.

²⁰ CPT/Inf (2007) 47, Armenië, par. 98.

²¹ CPT/Inf (2007) 42, Tsjechië, par. 49.

²² CPT/Inf (2007) 47, Armenië, par. 50.

§ 4.2.4 Samenvattend schema

Land	Politiecel	Gevangenis						Vreemdelingen Detentiecentrum	Psychiatrische Instelling	Buitenlandse gedetineerden	Jeugdigen	Levenslang
		Voor arrest			Veroor deeld							
		Bezoek Bellen Post	Bezoek Bellen Post	Bezoek Bellen Post	Bezoek Bellen Post	Bezoek Bellen Post	Bezoek Bellen Post					
Albanië												
Armenië												
Oostenrijk												
Bos & Herz												
Bulgarije												
Kroatië												
Cyprus												
Tsjechië												
Denemarken												
Estland												
Finland												
Georgië												
Duitsland												
Griekenland												
Hongarije												
IJsland												
Ierland												
Letland												
Liechtenstein												
Litouwen												
Malta												
Nederland												
Noorwegen												
Polen												
Rusland												
Servië												
Slowakije												
Slovenië												
Zweden												
Macedonië												
Oekraïne												
Andorra:								Rapporten zijn Franstalig en niet geschikt				
Azerbeidjaan								Rapporten zijn niet beschikbaar				
België								Rapporten zijn Franstalig				
Tsjechië:								Rapporten zijn niet geschikt.				
Frankrijk								Rapporten zijn Franstalig				
Italië								Rapporten zijn Franstalig				
Luxemburg								Rapporten zijn Franstalig				
Moldavië								Rapporten zijn Franstalig en niet geschikt				
Monaco								Rapporten zijn Franstalig				
Montenegro								Rapporten zijn niet beschikbaar				
Portugal								Rapporten zijn Franstalig en niet geschikt				
Roemenie								Rapporten zijn Franstalig				
San Marino								Rapporten zijn Franstalig				
Spanje								Rapporten zijn niet geschikt				
Zwitserland								Rapporten zijn Franstalig				
Turkije								Rapporten zijn niet geschikt				
VK								Rapporten zijn niet geschikt				

• HOOFDSTUK 5 •

EUROPESE REGELGEVING

§5.1 – Wetgeving

Op meerdere niveaus wordt beschreven aan welke eisen een detentie-inrichting moet voldoen om de rechten van gedetineerden te waarborgen. Hierbij is het EVRM de enige wetgeving waarop door gedetineerden op Europees niveau een beroep kan worden gedaan, iets wat niet mogelijk is bij de veel specifiekere gerichte EGR. In dit hoofdstuk zal gekeken worden hoe het recht toekomend aan gedetineerden om contact te onderhouden met de buitenwereld is vormgegeven binnen verschillende niveaus van wetgeving.

§5.1.1 EVRM

Het Hof acht binnen art. 3 EVRM drie schendingsniveaus gezien de tekst van het wetsartikel; (1) Foltering; opzettelijk zeer ernstig en wreed lijden toebrengen, (2) onmenselijke behandeling of bestraffing; opzettelijk toebrengen van fysiek of mentaal leed, (3) vernederende behandeling of bestraffing; ernstige fysiek of mentale pijn. Tussen de 3 niveaus is sprake van hiërarchie, waarbinnen foltering als ernstigste vorm van art. 3 wordt aangerekend en vernederende behandelingen of bestraffing de ondergrens vormt voor een schending van het artikel.²³ Onmenselijke behandeling brengt bij slachtoffers een gevoel van vrees, angst en minderwaardigheid teweeg en heeft als doel hen fysieke en mentale weerstand te breken. Het is om tot een vernederende behandeling of bestraffing te komen echter niet noodzakelijk dat er de intentie was. Het ontbreken van het doel sluit een dergelijke handeling niet uit. Bij de andere twee vormen die door het EHRM worden gehanteerd is dit wel noodzakelijk.²⁴

Het CPT gebruikt slecht 2 varianten van art. 3 EVRM waarbij de aard van het leed en niet de ernst van doorslaggevend belang is; Foltering en onmenselijk en vernederend. Onder onmenselijk en vernederend vallen onacceptabele detentie omstandigheden. Het CPT benaderd detentie omstandigheden cumulatief, situaties worden gezamenlijk bekeken en het CPT oordeelt of de situatie in zijn geheel onaanvaardbaar is. Door deze benadering kunnen omstandigheden die op zich zelf staand geen schending vormen van art. 3 EVRM gezamenlijk toch vormen dat het CPT een situatie onmenselijk acht.²⁵

§5.1.2 EGR

Naast het EVRM als belangrijkste Europese rechtsbron voor gedetineerden zijn er de Europese Gevangenisregels (EGR). Ondanks dat deze niet bindend zijn, zijn de lidstaten het wel aan zichzelf verplicht zich aan de hierin vervatte minimumregels te houden en vormen zij hierdoor toch een belangrijke aanvullende bron. Ook zijn ze vanwege de brede formulering van het EVRM die niet direct aansluit bij detentieomstandigheden een handig houvast bij een meer specifieke benadering.

²³ Dr. J. de Lange, *Detentie genormeerd, Een onderzoek naar de betekenis van het CPT voor de inrichting van vrijheidsbeneming in Nederland*, tweede druk, Nijmegen: Wolfpublisher 2008, p. 68-85

²⁴ J. de Lange, *Detentie genormeerd; Een onderzoek naar de betekenis van het CPT voor de inrichtingen van vrijheidsbeneming in Nederlandse penitentiaire inrichtingen*, Nijmegen: Wolf Publishers tweede druk 2008, p. 84.

²⁵ Ibid, p. 86.

De EGR zijn niet op alle in hoofdstuk vier besproken inrichtingen van toepassing, maar slechts op de gevangenis. Dit omdat alleen hier mensen zijn geplaatst die door een rechterlijke autoriteit in voorlopige hechtenis zijn gesteld of door een veroordeling van hun vrijheid zijn beroofd. Personen bij wie dit het geval is dienen ook in een speciaal daarvoor bestemde instelling te worden geplaatst. Daarnaast zijn de regels van toepassing op iedereen die gedetineerd is in een penitentiaire inrichting.

In de EGR staan een aantal artikelen die direct iets zeggen over op wat voor manier gedetineerden recht hebben om contact te onderhouden, maar er zijn ook een aantal artikelen die indirect invloed hebben op de uitwerking van het recht op contact binnen in een detentie-instelling. Bij de grondbeginselen wordt begonnen met indirecte leidraden. Zo blijkt uit de grondbeginselen dat; (a) er zo min mogelijk restricties moeten worden opgelegd (b) dat indien restricties worden opgelegd dit van een zo'n gering mogelijke aard moet zijn en in een redelijke verhouding (c) het leven in detentie dient qua positieve kanten zoveel mogelijk te lijken op dat in de vrije maatschappij (d) detentie dient gericht te zijn op re-integratie.

Als deze beginselen verwoord worden naar het specifieke onderwerp contact met de buitenwereld houdt dit in dat detentie-instellingen moeten doen wat zij kunnen om gedetineerden contact te laten onderhouden. Daarnaast moeten bezoeken zoveel mogelijk de echte situatie nabootsen, hier blijkt uit dat de EGR van mening zijn dat bezoeken open moeten zijn en dat gedetineerden zoveel mogelijk bezoek zouden moeten kunnen krijgen als mogelijk is. Deze instelling komt overeen met die van het CPT.

Artikel 24 van de EGR is een artikel dat direct iets zegt over gedetineerden en contact met de buitenwereld. Het belangrijkste in verband met dit onderzoek is dat er wordt gesteld dat gedetineerden zo vaak mogelijk contact moeten kunnen leggen met familie door middel van bezoek, bellen en post als mogelijk. In het commentaar staat ook vermeld dat gevangenen moeten letten op nieuwe communicatiemiddelen en dat vooral langere bezoeken erg belangrijk zijn om er voor te zorgen dat familiebanden niet te veel beschadigen gedurende detentie. Als voorbeeld wordt gegeven een bezoek van 72 uur. In de toelichting wordt ook vermeld dat korte privé bezoeken vernederend kunnen zijn voor beide partijen.

Contact met de buitenwereld kan volgens de EPG beperkt worden indien: (a) vereist in het kader van een lopend strafrechtelijk onderzoek, (b) handhaving van de orde, (c) veiligheid en beveiliging, (d) het voorkomen van delicten en de bescherming van het slachtoffer daarvan. Ondanks beperkingen moeten gedetineerden wel ruimte hebben voor een aanvaardbaar niveau van contact met de buitenwereld. De EGR geven hiermee aan dat gedetineerden altijd nog ondanks beperkingen in staat gesteld dienen te worden om contact te leggen. In het Commentaar op de EGR staat dat aan landen wordt aanbevolen om in de nationale wetgeving een minimum aantal bezoeken, telefoongesprekken en te verzenden brieven te stellen. Daarnaast stelt artikel 24 dat de bezoeksregelingen van dusdanige aard moeten zijn dat er goed contact onderhouden kan worden en dat de directie bijstand moet verlenen bij het helpen goed contact te onderhouden.

Naast artikel 24 als meest direct relevant artikel is ook artikel 99 van de EPG belangrijk voor het CPT en dit onderzoek. Er wordt vermeld dat niet veroordeelde gedetineerden dezelfde rechten moeten krijgen en zelfs extra bezoeken moeten kunnen ontvangen ten opzichte van veroordeelde gedetineerden.

§5.2 Rechtspraak

Naast jurisprudentie gaande over schendingen van art. 3 EVRM zal ook de jurisprudentie van art. 8 EVRM hieronder worden besproken. Dit omdat hier in vaak door het Hof duidelijk regels betreffende contact worden gesteld.

§5.2.1 Bezoek

Het Hof accepteert eerder beperkingen op bezoek indien om het aantal maanden wordt getoetst of de beperking nog nodig is ter bescherming van de maatschappij en als blijkt dat een land er zo veel mogelijk aan doet om een gedetineerde toch contact met familie en naasten te laten onderhouden. Een bezoek mogelijkheid van een uur per maand wordt door het Hof in een dergelijk geval dan ook geaccepteerd en is geen inbreuk op art. 8 EVRM.²⁶

Het Hof heeft ook besloten dat personen in voorarrest die geen extra beveiliging nodig hebben en slechts een uur per maand bezoek mogen ontvangen onvoldoende de mogelijkheid krijgen om een goed contact met de buitenwereld te onderhouden. Het Hof achtte dit niet proportioneel ten aanzien van een legitiem doel, omdat de vrouw die gedetineerd zat ook nooit de feiten die haar ten laste werden gelegd had betwist.²⁷

Volgens het EHRM heeft een verdragsstaat ook niet de verplichting om er op actieve wijze over te waken dat de familie regelmatig een van zijn leden in de gevangenis kan bezoeken, hetzij vanaf het grondgebied van de staat, hetzij vanaf een andere staat.²⁸ Evenmin kan uit het EVRM een positief recht worden afgeleid dat voor de staten inhoudt dat ze een financiële voorziening moeten treffen voor bezoeken door familieleden aan gedetineerden.²⁹ Gedetineerden afkomstig uit een ander land hebben dus totaal geen extra waarborgen om op gelijke wijze contact te kunnen leggen met familie en naasten, als gedetineerden die in detentie verkeren in hun eigen land volgens het EHRM.

Ook een persoon die 11 dagen lang in een politiecel verbleef en gedurende deze termijn geen contact mocht hebben met de buitenwereld is volgens het Hof niet behandeld in strijd met artikel 3 EVRM. Het Hof heeft in haar overweging meegenomen dat er nog wel contact mogelijk was met medegedetineerden en gevangenispersoneel.³⁰

Het Hof let in haar beslissingen er ook op om wat voor reden iemand vastzit en acht het eerder acceptabel dat iemand die vast zit op verdenking van moord gedurende het voorarrest een absoluut contact verbod krijgt opgelegd dan iemand die wegens een minder erg misdrijf vastzit.

§5.2.2 Post

De bedoeling van dit recht is niet alleen om er voor te zorgen dat ook gedetineerden post kunnen sturen en kunnen ontvangen, maar ook dat er actieve maatregelen worden genomen om dit recht te kunnen waarborgen. De positieve verplichting reikt weer niet zover dat de staat verplicht is de

²⁶ EHRM 28 september 2000, Mesina t. Italië.

²⁷ EHRM 3 december 2002, Nowicka t. Poland.

²⁸ EHRM 28 juni 2001, Selmani t. Zwitserland.

²⁹ EHRM 18 juli 1974, X t. Verenigd Koninkrijk.

³⁰ EHRM 27 mei 2004, Yurttaş t. Turkije.

kosten van de postzegels te betalen, dit moeten gedetineerde zelf doen met geld uit arbeid of spaargeld.³¹

De algemene regel is dat gedetineerden met iedereen vrij mogen corresponderen, tenzij er een reden is dit recht in te perken.³² Detentiecentra hebben ook de actieve verplichting om gedetineerden in dit recht met hulp tegemoet te komen. Zo zijn ze verplicht om voldoende materiaal in de vorm van pennen en briefpapier ter beschikking te stellen aan gedetineerden zodat deze in staat zijn om brieven te schrijven, gebeurt dit niet is er sprake van een schending van artikel 8 EVRM.³³ De grens heeft het Hof aangegeven in het arrest A B t. Nederland waarin geen schending werd bevonden van het recht op correspondentie hoewel iemand zonder reden tot beperkingen niet onbeperkt maar twee tot drie brieven per week mocht sturen op kosten van de detentie-instelling en onbeperkt brieven mocht ontvangen.³⁴

Uit het Silver arrest blijkt dat beperkingen naar identiteit van correspondent niet zijn toegestaan, er mag dus ook gecorrespondeerd worden met personen die geen vrienden of familie zijn.³⁵

§5.2.3 Bellen

Ondanks dat telefoneren als contact middel in de maatschappij niet langer is weg te denken stelt het EHRM dat artikel 8 EVRM geen garantie is voor gedetineerden om hier recht op te hebben. Tevens wordt gesteld dat wanneer een detentiecentrum voldoende mogelijkheden biedt voor gedetineerde om met de buitenwereld briefverkeer te voeren telefoneren nog minder relevant is en mag worden beperkt zonder individuele reden.³⁶ Dit hoewel het CPT en de EGR ook beide van mening zijn dat gedetineerden telefonisch contact moeten kunnen leggen met familie. Het Hof houdt zich bij bepalingen over de toelaatbaarheid van beperkingen aan de voorwaarden die worden gesteld aan de beperkingen voor correspondentie, dit indien telefoonverkeer is toegestaan. In een aantal landen wordt aan gedetineerden tot op heden namelijk niet de mogelijkheid geboden om te telefoneren.

§5.2.4 Schending op basis van cumulatieve materiële detentieomstandigheden en de opvatting van het CPT

In het arrest Dougoz t. Griekenland is voor de eerste keer geoordeeld door het Hof dat ook materiële omstandigheden kunnen vallen onder een vernederende behandeling en dus een schending van art. 3 EVRM kunnen opleveren indien er ook expliciete klachten van de klager aanwezig zijn.³⁷ Een extreem isolatieregime, waarin geen of nauwelijks contact met de buitenwereld mogelijk was kon sindsdien dus ook leiden tot een uitspraak waarin een schending van art. 3 EVRM werd bevonden.³⁸

In het Dougoz arrest zorgde onderstaande cumulatie van slechte materiële detentie omstandigheden voor een schending van art. 3 EVRM.

- Overbevolking.
- Gebrek aan slaapfaciliteiten.
- Termijn waarin persoon onder slechte materiële omstandigheden wordt vastgehouden.

³¹ EHRM 27 april 1988, Boyle & Rice t. Engeland.

³² EHRM 28 september 2000, Messina t. Italië

³³ EHRM 3 juni 2003, Cotlet t. Roemenië.

³⁴ EHRM 29 januari 2002, A B t. Nederland

³⁵ EHRM 25 maart 1983, Silver & anderen t. Engeland.

³⁶ EHRM 29 januari 2002, AB t. Nederland

³⁷ EHRM 6 maart 2001, Dougoz t. Griekenland

³⁸ EHRM 11 maart 2004, G.B. t. Bulgarije

- Bezoek regeling gold slechts voor familie waardoor hij als vluchteling geen bezoek kon ontvangen.
- Beperkt warm water.
- Geen activiteiten.
- Slechte sanitaire voorzieningen.
- Onvoldoende daglicht.

Ook in het arrest Peers t. Griekenland stonden de leefomstandigheden centraal die een schending van art. 3 EVRM teweeg brachten.³⁹

- Geen ventilatie of venster gedurende de warmste periode van het jaar.
- Toilet zonder afscherming moest gebruikt worden in het bijzijn van celgenoten.
- Beddengoed en wc papier werden niet door de gevangenis verstrekt.

Als derde arrest waar duidelijk naar voren komt dat door cumulatie van slechte materiële omstandigheden art. 3 EVRM kan worden geschonden moet het Kalashnikov t. Rusland worden genoemd. Klager verbleef in een gevangenis in Rusland onder omstandigheden van:

- Te kleine cellen.
- Te weinig slaapruimten.
- Ongezonde leefomgeving.
- Geen privacy bij gebruik toiletten.
- Dit alles gedurende een lange duur van de detentie.

In de zaken Van der Ven t. Nederland en Lorsé en anderen t. Nederland werd voor het eerst een schending van art. 3 EVRM geacht op basis van het strikte regime dat gold in een gevangenis (EBI).⁴⁰ Materiële omstandigheden waren:

- Bezoek vond plaats achter een scheidingswand. Slechts eenmaal per maand kon er voorafgaand aan het bezoek een hand worden geschud.
- Post en telefoongesprekken werden gecontroleerd.
- Gesprekken tussen gedetineerden en bezoek werden opgenomen.
- Indien de gedetineerden in contact komt met personeel is het personeel in de meerderheid.
- Tijdens transporten worden de gedetineerden geboeid.
- Veelvuldige fouillering ook indien er die week geen bezoek had plaatsgevonden.

³⁹ EHRM 19 april 2001, Peers t. Griekenland.

⁴⁰ Brems, e.a., *Vrijheden en vrijheidsbeneming: mensenrechten van gedetineerden*, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2005, p. 31

• H O O F D S T U K 6 •
VERKENNING VAN VERSCHILLENDE RECHTSTELSELS

§6.1 Nederland

Nederland	Politiecel	Gevangenis/ Huis van bewaring		Vreemdelingen Gesloten centra	Jeugdinrichting	Maatregel	
		Voor arrest	Veroor deeld			Geïnterneer den	TBS kliniek
Bezoek	Korps beheerder treft regeling Algemeen: Besluit beheer regionale politiekorpsen	1 uur per week minimaal, beperkingen zijn mogelijk. In de hoofdregel is bezoek open maar in de huisregels kan anders worden bepaald. Algemene regel: art. 38 PBW Beperking: art. 62a WvSV (g.v.o.) en art. 38 lid 3 jo. art. 36 lid 4 PBW		Vreemdeling is bevoegd om bezoekers te ontvangen. Algemene regel: art. 5 Rrg Beperking: Art. 4 Rrg	1 uur per week, beperkingen zijn mogelijk/ geen absolute beperkingen mogelijk. Algemene regel: Art. 43 Bjj Beperking: Art. 41 lid 4 Bjj	In de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen staat geen tijdsduur opgenomen. Art. 40 lid 2 wet BOPZ	1 uur per week, beperkingen zijn mogelijk. Algemene regel: Art. 35 lid 1 Bvt Beperking: Art. 35 lid 3 Bvt
Bellen	Korps beheerder treft regeling Algemeen: Besluit beheer regionale politiekorpsen	Per week 10 minuten, wel op eigen kosten en kan beperkt worden. Algemene regel: art. 39 PBW Beperking: art. 62a WvSV en art. 38 lid 3 PBW		Vreemdeling is bevoegd te bellen op eigen kosten. Algemene regel: art. 5 Rrg Beperking: Art. 4 Rrg	Per week 2 x 10 minuten, wel op eigen kosten en kan beperkt worden. Algemene regel: Art. 44 Bjj Beperking: Art. 41 lid 4 Bjj	Vrij telefoon verkeer, wel op eigen kosten en kan beperkt worden. Algemene regel: Art. 40 wet BOPZ Beperking: Art. 40 lid 1 wet BOPZ	Per week 10 minuten, wel op eigen kosten en kan beperkt worden. Art. 38 lid 1 Bvt Beperking: Art. 35 lid 3 Bvt
Post		Onbeperkt brieven sturen en ontvangen, wel op eigen kosten en kan beperkt worden. 1 maal p/w mogelijk op kosten van instelling. Algemene regel: art. 36 PBW Beperking: art. 62a WvSV en art. 36 lid 4 PBW		Vreemdeling is bevoegd brieven te verzenden op eigen kosten en te ontvangen. Algemene regel: art. 5 Rrg Beperking: Art. 4 Rrg	onbeperkt brieven sturen en ontvangen, wel op eigen kosten en kan beperkt worden. Algemene regel: Art. 41 Bjj Beperking: Art. 41 lid 4 Bjj	Onbeperkt brieven sturen en ontvangen, wel op eigen kosten en kan beperkt worden. Algemene regel: Art. 40 lid 4 wet BOPZ Beperking: Art. 40 lid 4 wet BOPZ	Onbeperkt brieven sturen en ontvangen, wel op eigen kosten en kan beperkt worden. Art. 35 lid 1 Bvt Beperking: Art. 35 lid 3 Bvt
BZT		Toegestaan in NBG. Na minimaal 3 maanden verblijf. Vaak dient er volgens de huisregels een hechte en duurzame band te zijn (levenspartners of samenwonen). Niet mogelijk in huis van bewaring.					
Verlof		Mogelijk voor een periode van 60 uur. Maximaal 6 keer verlof in het laatste jaar.			Een maal per 6 weken 12 uur verlof. Algemene regel: Art. 29 lid 1 Bjj Beperking: Art. 29 lid 2 Bjj	2 maal per kalenderjaar mogelijk voor een periode van meer dan 60 uur maar voor ten hoogste 2 weken. Algemene regel: art. 45 lid 2	mogelijk

§6.2 België

België	Politiecel	Gevangenis/ Huis van bewaring Basiswet		Vreemdelingen Gesloten centra	Jeugdinrichting	Geïnterneerden
		Voor arrest	Veroor deeld			
Bezoek		Verdachten hebben recht op dagelijks bezoek + eenmaal per maand een ongestoord bezoek van 2 uur. Bezoeken zijn in de regel open. Algemene regel: Art. 58 lid 1 basiswet Beperking: Art. 59-63 Basiswet	Veroordeelden hebben recht op 3 bezoeken per week. Een bezoek duurt minimaal 3 uur. + eenmaal per maand een ongestoord bezoek van 2 uur. Bezoeken zijn in de regel open. Algemene regel: Art. 58 lid 2 basiswet Beperking: Art. 59-63 Basiswet	De bewoner mag, volgens de regels bepaald in artikel 35, elke dag en op de uren bepaald in het huishoudelijk reglement, gedurende minimaal een uur bezoek ontvangen Algemene regel: artikel 34 ⁴¹	Jeugdigen mogen drie maal per week een uur bezoek ontvangen. Per bezoekmogelijkheid zijn maximaal 5 mensen toegestaan. Algemeen: art. 12 huishoudelijk reglement. ⁴²	Wet betreffende de internering van personen met een geestesstoornis; staat niets vermeld over de mogelijkheden op contact.
Bellen		Dagelijks kan getelefoneerd worden op eigen kosten. Algemeen: Art. 64 lid 1 Basiswet Beperking art. 64 lid 2-6 Basiswet	Dagelijks kan getelefoneerd worden op eigen kosten. Algemeen: Art. 64 lid 1 Basiswet Beperking art. 64 lid 2-6 Basiswet	De bewoners hebben het recht dagelijks tussen acht uur 's morgens en tien uur 's avonds op eigen kosten te telefoneren. Algemene regel: Art. 24	Jeugdigen mogen drie maal per week telefoneren met in de eerste plaats hun; ouders, grootouders, broers en zussen, ooms en tantes, voogd en provoogd. Voor telefoon contact met andere is vooraf toestemming nodig.	Wet betreffende de internering van personen met een geestesstoornis; staat niets vermeld over de mogelijkheden op contact.
Post	-	Onbeperkt brieven sturen en ontvangen. Algemene regel: Art. 54 Basiswet Beperking: art. 55-57 Basiswet		Bewoners hebben het recht dagelijks onbeperkt briefwisseling te voeren. Algemene regel: Art. 19 Beperking: art. 21	Er kunnen over het algemeen vrij brieven worden gestuurd, beperkingen zijn mogelijk. Algemeen: art 11 gehanteerd huishoudelijke reglement	Wet betreffende de internering van personen met een geestesstoornis; staat niets vermeld over de mogelijkheden op contact.
Verlof	-	In een gesloten inrichting mag een gedetineerde zes keer per jaar een weekend met verlof. Gedetineerden in een halfopen gevangenis gaan eenmaal per vier weken naar huis. De open gevangenis is in het weekend gesloten; de gevangenen die daar verblijven, gaan elk weekend naar huis.		-		

⁴¹ Koninklijk besluit houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op de plaatsen gelegen op het Belgisch grondgebied, beheerd door de Dienst Vreemdelingenzaken, waar een vreemdeling wordt opgesloten, ter beschikking gesteld van de regering of vastgehouden, overeenkomstig de bepalingen vermeld in artikel 74/8, § 1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen
<<http://www.dofi.fgov.be/nl/reglementering/belgische/overige/kb/02082002.pdf>>

⁴² Huishoudelijk reglement van het centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd <<http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>>

§6.3 Verenigd Koninkrijk

Verenigd Koninkrijk	Politiecel	Gevangenis/ Huis van bewaring Prison Rules		Vreemdelingen Gesloten centra	Jeugdinrichting	Geïnterneerden
		Voor arrest	Veroor deeld			
Bezoek		3 maal een uur per week ⁴³	1 maal een uur per twee weken. Ter voorkoming van contrabande kan bezoek gesloten plaats moeten vinden.	Iedere dag mogelijk.	Twee maal twee uur per maand. ⁴⁴	
Bellen		Gevangenen wiens familie ver weg woont en daardoor een maand lang bezoek moeten missen mogen op kosten van de detentie-instelling een gesprek van 5 minuten voeren.	Gevangenen wiens familie ver weg woont en daardoor een maand lang bezoek moeten missen mogen op kosten van de detentie-instelling een gesprek van 5 minuten voeren.	Hoeven hun mobiele telefoon niet af te geven. ⁴⁵	In de avond kan er gebeld worden (om de dag)	
Post	-	2 brieven per week op kosten van de detentie-instelling. Overige brieven op kosten van de gedetineerden zelf.	1 brief per week op kosten van de detentie-instelling. Overige brieven op kosten van de gedetineerden zelf.		Per week mogen twee gratis brieven worden gestuurd	
BZT	-			-	-	-
Verlof	-			-		

⁴³ P.J.J. Tak & M. Jendly, *Prison policy and prisoners' rights*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008, p. 305.

⁴⁴ CPT rapport 2008, paragraaf 104. *Huntercombe Young Offender Institution*

⁴⁵ CPT rapport 2008, paragraaf 104. *Huntercombe Immigration Removal Centre*

§6.4 Duitsland

Duitsland	Politiecel	Gevangenis/ Huis van bewaring StVollzg ⁴⁶		Vreemdelingen Gesloten centra	Jeugdinrichting	Geïnterneerden
		Voor arrest	Veroor deeld			
Bezoek		Gedetineerden hebben volgens de wetgeving in Duitsland recht op minimaal een uur bezoek per maand. In de praktijk blijkt dit echter meer te zijn. De bezoeken vinden plaats in een grote ruimte onder het toezicht van de gevangenisbewaking. In sommige gevallen vinden de bezoeken besloten plaats. Algemene regel: art. 24 Gevangenis wet. Beperking art. 27 lid 1 Gevangenis wet.		In een aantal bondsstaten is er geen aparte wetgeving voor vreemdelingen die in een gesloten centra worden geplaatst. Deze personen krijgen hierdoor dezelfde rechten als gedetineerden in een gevangenis. ⁴⁷	Jeugdigen hebben recht op minimaal 4 uur bezoek per maand.	
Bellen		Voor telefoongesprekken gelden de voorschriften die ook op bezoek van toepassing zijn. Art. 32 Gevangenis wet.				
Post		Gedetineerden mogen onbeperkt brieven sturen en ontvangen op eigen kosten (met uitzondering van behoeftige) Algemene regel: art. Gevangenis wet.				
BZT		Mensen die geen verlof krijgen kunnen van 08:00 tot 18:00 met hun familie doorbrengen in een aparte ruimte. Deze bezoeken staan los van de maandelijkse bezoeken van een uur.				
Verlof		Mogelijk volgens de Duitse Prison Act.				

⁴⁶ Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung
<http://bundesrecht.juris.de/stvollzg/index.html>

⁴⁷ CPT rapport Duitsland 2005. Paragraaf 44

§6.1.5 Zweden

Zweden	Politiecel	Gevangenis/ Huis van bewaring Prison Treatment Act ⁴⁸		Vreemdelingen Gesloten centra	Jeugdinrichting	Geïnterneerden
		Voor arrest	Veroor deeld			
Bezoek		Een gedetineerde mag zoveel bezoeken ontvangen als mogelijk is voor de instelling om aan te bieden. Bezoekers die van verder komen mogen een halve dag of een hele dag blijven. In gesloten instellingen vinden de bezoeken plaats in bezoekenruimtes en in open instellingen vinden de bezoeken plaats op de cellen. Grotere instellingen hebben vaak eigen appartementen waar het bezoek plaats kan vinden. Bezoeken zijn in de eerste plaats open maar kunnen om veiligheidsredenen gesloten plaats vinden. <i>Algemeen: art. 29 Prison Treatment Act</i> <i>Beperking: art.31 Prison Treatment Act</i>		In de praktijk blijkt bezoek iedere dag mogelijk te zijn onder zeer prettige omstandigheden. ⁴⁹	Jeugdigen dienen zoveel mogelijk contact te kunnen leggen met hun ouders of verzorgers als mogelijk is. <i>Algemeen: art. 14 care of Young person's act.</i> ⁵⁰	
Bellen		Een gedetineerde mag zoveel telefoneren als mogelijk is voor de instelling om aan te bieden. Gedetineerden moeten zelf de kosten betalen. <i>Algemeen: art. 30 Prison Treatment Act</i> <i>Beperking: art.31 Prison Treatment Act</i>				
Post	-	Gedetineerden hebben het recht om brieven te sturen en te ontvangen. <i>Algemeen: art. 24 Prison Treatment Act</i>				
Verlof	-	Regelmatig is kort durend verlof toegestaan voor de duur van drie dagen. <i>Algemeen: art. 32 Prison Treatment Act</i>			Mogelijk op grond van artikel 15 van de care of Young persons' act.	

⁴⁸ http://www.kriminalvarden.se/upload/Informationsmaterial/The_Prison_Treatment_Act.pdf⁴⁹ CPT/Inf (2009) 34 sweden⁵⁰ <http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/43403>

§6.6 Conclusie uitgewerkte landen

Er zijn grote verschillen aanwezig tussen de landen. Deze maken het erg moeilijk om op gelijke voet te beoordelen op wat voor niveau gedetineerden contact kunnen leggen met de buitenwereld. Daarnaast doet zich ook het probleem voor dat inrichtingen anders zijn ingedeeld en categorieën gedetineerden op verschillende manieren binnen verschillende soorten inrichtingen kunnen worden geplaatst. In Nederland zelf worden bijvoorbeeld illegale vreemdelingen binnen twee soorten instellingen gehuisvest (grensdetentiecentra/ huis van bewaring) en is er op beide een andere wetgeving van toepassing (Rrg/ Pbw). Het CPT heeft in de rapporten aan de Nederlandse regering meerdere malen negatieve opmerkingen geplaatst over het onderbrengen van vreemdelingen in het gevangeniswezen. De Duitse vreemdelingen wetgeving daarnaast vermeldt geen specifiek type inrichting waar illegale vreemdelingen dienen te verblijven. In sommige bondsstaten zijn speciale instellingen geplaatst voor het onderbrengen van deze categorie maar in sommige deelstaten worden ze geplaatst in een gevangenis.⁵¹

Daarnaast zijn er binnen de vijf onderzochte landen zeer grote verschillen in wetgeving aanwezig. Zo is in België het regime zeer voordelig voor gedetineerden en kan er drie maal per week bezoek worden ontvangen en is de situatie in Nederland en Duitsland juist eerder streng te noemen. De wetgeving van Zweden is aan de andere kant weer zo abstract dat er weinig uit op te maken is, maar blijkt in de praktijk weer erg soepel te zijn voor gedetineerden. Ook is het opmerkelijk dat in sommige landen gedetineerden in voorarrest meer bezoek kunnen ontvangen en in andere landen juist veroordeelde gedetineerden een soepeler regime hebben. Volgens de EGR dient het regime in voorarrest soepeler te zijn.

Wat vooral bij de uitwerking van België naar voren kwam was dat de wetgeving zoals deze in theorie hoorde te zijn, zoals geldend voor de gesloten centra voor vreemdelingenhuisvesting in de praktijk totaal anders bleek. Dit kwam naar voren uit een rapport van o.a. het Belgische Vluchtelingenwerk. In de praktijk bleek dat ondanks de gemeenschappelijke wettelijke basis er grote verschillen aanwezig waren tussen de gesloten centra in België en het in sommige centra zelfs verboden was om bezoek te ontvangen. In Duitsland aan de andere kant hebben gedetineerden volgens de wet slechts recht op een bezoek van een uur per maand maar blijkt dit volgens het CPT in de praktijk juist meer te zijn. Vreemdelingen die zijn vastgezet wegens uitzetting hebben in Duitsland wel dezelfde rechten als gedetineerden en delen vaak een cel samen met personen die verdacht worden van een misdrijf.

Al met al is er op de wetgeving van de landen maar ook op de praktijk situaties een hoop kritiek te geven wanneer deze worden vergeleken met de richtlijnen van het CPT. Op basis van de wetgeving is dan ook weinig te zeggen omdat deze bij praktisch alle landen zeer ver afwijkt van de praktijk.

Als dus kortom enkel gekeken wordt naar de situatie in Nederland. Blijkt dat er nogal wat punten zijn die niet overeen komen met de richtlijnen van het CPT. Te denken valt o.a. aan: kinderen hebben evenveel recht op bezoek als volwassen, illegale vreemdelingen worden geplaatst in een huis van bewaring en hebben op basis van het PBW slechts recht op een uur per week bezoek en bezoeken kunnen indien niet gebruikt niet worden opgespaard.

⁵¹ CPT rapport Duitsland 2005. Paragraaf 45

• HOOFDSTUK 7 •

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

§7.1 Conclusies

Voor dit onderzoek zijn 31 landenrapporten bestudeerd. Wat direct bleek is dat het onderwerp contact met de buitenwereld een zeer summiere plaats inneemt binnen deze rapporten en dat er geen duidelijk beeld kan worden gevormd van het contact niveau op basis van de aanwezige informatie. In veel rapporten wordt ook geen aandacht besteed aan in hoeverre gedetineerden door middel van briefwisseling contact kunnen leggen met de buitenwereld. Het is echter wel belangrijk dat ook hier meer aandacht aan wordt geschonken. Dit gezien het arrest AB t. Nederland waarin wordt gesteld dat indien post in ruime mate mag worden verstuurd en ontvangen gedetineerden minder recht hebben op telefonisch contact. Het CPT dient dan ook in haar rapporten consequent aandacht te besteden aan in hoeverre personen briefwisseling mogen voeren en op wat voor manier dit recht beperkt kan worden. Naast dat de rapporten onvolledig zijn en er slechts aan sommige aspecten aandacht wordt besteed die relevant zijn voor een goede mogelijkheid op het leggen van contact worden er ook vaak niet eenduidig aanbevelingen gemaakt.

Om een goed beeld te kunnen krijgen op basis van de informatie uit het rapport wat de situatie in een land is als het gaat om het contact niveau met de buitenwereld is het noodzakelijk dat op zijn minst wordt beschreven per bezochte instelling of tegengekomen kwetsbare categorie;

- Welke nationale wetgeving van toepassing is en wat deze zegt over de betreffende instelling/categorie.
- Hoeveel minuten er per week gebeld mag worden en hoe vaak dit in de praktijk mogelijk is.
- Hoeveel minuten er per week bezoek mag worden ontvangen en hoe vaak dit in de praktijk mogelijk is.
- Hoeveel brieven er wekelijks mogen worden gestuurd en hoe vaak dit in praktijk mogelijk is.
- Of niets vermogen personen worden tegemoet gekomen in de kosten die nodig zijn om contact te leggen.
- Of er categorieën zijn die door wetgeving of praktische uitvoering worden achtergesteld.

Daarnaast dient de checklist te worden doorgenomen en alle tegengekomen situaties die daarvan lijken af te wijken dienen eveneens te worden genoteerd in het rapport. Het zou ook voor de toetsing beter zijn indien er interne regels opgesteld worden voor o.a. : minimale aantal en duur bezoeken per week, minimale aantal en duur telefoon gesprekken per week, hoeveelheid telefoons en de grote van de bezoekeruimtes per x aantal gevangenen. Deze regels hoeven niet als exacte minimumnormen terug te komen in de rapporten maar kunnen wel als leidraad worden gebruikt om consequenter zaken te benaderen.

Als gekeken wordt naar de CPT standaarden valt te lezen dat er eigenlijk 3 categorieën zijn voor wie het leggen van contact met de buitenwereld extra belangrijk is; buitenlandse gedetineerden, jeugdigen en levenslang gestraften. Ook hiervoor geldt dat ook al wordt zelfs deze categorie uitdrukkelijk vernoemd in het rapport veelal niet de link wordt gelegd naar een bespreking over de contactmogelijkheden.

Uit de analyse van de landenrapporten blijkt dat de drie grootste problemen die zich voordoen in landen en sterk in strijd zijn met CPT opvattingen zijn dat;

1. Personen in voorarrest in veel landen tot soms wel enkele weken in een politiecel dienen te verblijven. Volgens het CPT dienen personen die zich in voorarrest bevinden dezelfde rechten te hebben als veroordeelden en dienen zij zo snel mogelijk vanaf een politiecel te worden overbracht naar een detentie-instelling die geschikt is voor een langer verblijf. Doordat een overplaatsing uitblijft of personen worden teruggestuurd om onderzoeksredenen kan er vaak weken tot soms wel maanden geen contact worden gelegd met familie. Dit omdat politiecellen hier geen geschikte materiële omstandigheden voor bieden. Indien een dergelijke situatie zich voordoet dient het CPT consequent te controleren wat de mogelijkheden zijn voor deze personen om contact met de buitenwereld te leggen. Afgelopen jaren is dit al vaak door het CPT gecontroleerd, maar zeker niet in alle gevallen. Om dit soort situaties gedeeltelijk te voorkomen zou het beter zijn als het CPT stelt dat personen die al in voorarrest zijn gesteld en zijn overgebracht naar een gevangenis niet mogen worden teruggestuurd naar een politiecel.

2. Illegale vreemdelingen die niet worden verdacht van een misdrijf worden geplaatst in een politiecel of gevangenis. Daarnaast dient ook deze categorie vaak veel te lang in een politiecel te verblijven en zelfs als ze worden overgebracht naar een gesloten vreemdelingendetentiecentrum worden zij hier behandeld als criminelen. Op het gebied van contact met de buitenwereld hebben ze vaak weinig rechten. Het CPT zegt dat vreemdelingen die wachten op uitzetting minimaal 2 uur per week bezoek dienen te kunnen ontvangen.

Vaak wordt indien een bezoek is gebracht aan een vreemdelingendetentiecentrum wel kort vermeld in hoeverre de personen aanwezig contact kunnen leggen met de buitenwereld maar vaak gebeurt dit niet in voldoende mate. Vooral omdat het hier gaat om onschuldige mensen dient dit veel strikter te gebeuren. Mensen die zijn veroordeeld en zijn vastgezet hebben automatisch te maken met een zeker leiden dat onvermijdelijk samenvalt met hun opsluiting n.a.v. hun eigen gedraging. Omdat vreemdelingen niets te wijten valt ligt de grens van het geen onmenselijk is lager en zijn beperkingen minder snel te rechtvaardigen vanuit veiligheidsredenen.

3. Levenslang gestraften/ buitenlandse gedetineerden: Het Hof neemt niet voor niets mee dat er niet snel sprake is van een schending van art. 3 EVRM op basis van het verkeren in een isolement gedurende detentie indien gedetineerden nog contact kunnen leggen met medegedetineerden en of gevangenispersoneel. Maar juist voor deze twee categorieën is dit vaak moeilijk en is het juist zeer noodzakelijk dat het CPT hier meer aandacht aan besteed. Tot op heden is zo als blijkt uit het hoofdschema dit niet gebeurd. Uit veel van de rapporten waar wel aandacht er aan is besteed blijkt dat de situatie veelal niet goed is en deze personen vaak sneller in een sociaal isolement raken. Het probleem is dat beide categorieën veelal totaal niet worden genoemd in de rapporten, hoewel ze wel aanwezig lijken te zijn.

Juist omdat het CPT preventief is, is het belangrijk dat er vooraf voor de landen duidelijkheid is wat van hen verwacht wordt. De CPT standaarden zijn hier onvoldoende voor. Als de CPT standaarden worden vergeleken met wetgeving en de landenrapporten met jurisprudentie dan is het op basis van al die informatie niet mogelijk om een lijn te trekken in de richtlijnen van het CPT. Tussen sommige rapporten is zelfs sprake van tegenstrijdigheden als het gaat om wat het CPT beschouwd als de minimumnorm van het ontvangen van bezoek.

Ook heeft het CPT zich tot op heden in de rapporten slechts gericht op korte bezoeken maar heeft zich nog niet durven te wagen aan een bezoekdoelstelling voor lange bezoeken. Voor gedetineerden is het immers het beste dat de leefwijze in de gevangenis zo dicht mogelijk bij de leefsituatie ligt zoals deze in de maatschappij is. Lange bezoeken zorgen voor meer intimiteit en kunnen bijdragen aan de bestrijding van resocialisatie. In de toelichting van artikel 24.4 van de EGR staat dat als het

gaat om bezoek, vooral langere bezoeken erg belangrijk zijn om er voor te zorgen dat familiebanden niet te veel beschadigen gedurende detentie. Als voorbeeld wordt gegeven een bezoek van 72 uur. Het CPT moet zich in haar aanbevelingen gaande over de duur van bezoeken net als de EGR momenteel al doet meer richten op naast korte bezoeken van veelal een uur, ook op langere bezoeken van bijvoorbeeld 72 uur. Ook maakt het CPT geen aanbevelingen over het verlenen van verlof aan gedetineerden hoewel de Raad van Europa in haar *recommendations* hier wel over spreekt.

§7.2 Aanbevelingen

CHECKLIST CONTACT MET DE BUITENWERELD

1. DETENTIE-INSTELLINGEN

1.1 POLITIECEL

- Indien personen langer dan twee weken in een politiecel verblijven en hierdoor de aan hen “toekomende” verdergaande rechten die gedetineerden in een gevangenis wel hebben ontnomen worden, moeten zij alsnog de mogelijkheid krijgen om contact te leggen met hun familie en naasten. Ondanks dat dus aan de materiële detentieomstandigheden in een politiecel minder vergaande eisen kunnen worden gesteld dienen er een zeker een aantal basisvoorzieningen aanwezig te zijn indien personen er voor langere tijd moeten verblijven.
- Personen die al in een voorarrestinstelling verblijven, mogen niet om onderzoeksredenen worden teruggestuurd naar een politiecel. Wel mogen er indien absoluut noodzakelijk en voor een zo kort mogelijke periode beperkingen worden opgelegd op de contact mogelijkheden.

1.2 GEVANGENIS

Algemeen

- De hoofdregel is dat gepromoot moet worden dat gedetineerden contact onderhouden met hun familie en naasten; iedere beperking dient gebaseerd te zijn op veiligheidsredenen van een waarneembare aard of overwegingen gekoppeld aan toegankelijke bronnen.
- Er dient niet ten nadele van gedetineerden te worden afgeweken ten opzichte van de rechten op contact die zijn neergelegd in de nationale wetgeving.
- Sancties die bezoek beperken mogen slechts worden opgelegd indien er sprake is van een overtreding in samenhang met een gegeven mogelijkheid op een van de drie contactmiddelen. Een sanctie mag echter nooit een totaal verbod van contact inhouden.
- Een absoluut verbod op contact met familie en naasten mag niet langer dan een maand duren.
- Tijdens de screeningsperiode dient wel gekeken te worden naar de mogelijkheden om eerste- en tweedegraads familie toe te staan, met mogelijk extra veiligheidsmaatregelen en toezicht.
- Alle categorieën gedetineerden die zijn veroordeeld of verdacht worden van een strafbaar feit dienen gelijke rechten te hebben, gedetineerden met een levenslange straf mogen dan ook niet worden achtergesteld. Jeugdigen dienen echter meer rechten te hebben vanuit het

oogpunt dat contact met familie en naasten belangrijk is voor hun ontwikkeling. Als bepaalde nationale wetgeving categorieën discrimineert dient deze te worden aangepast.

- Contacturen mogen niet als beloning worden gegeven maar dienen vast te staan. Het hebben van contact is een recht en geen privilege.
- Indien een detentie-instelling niet bereikbaar is door middel van publiek transport dient de instelling de verantwoordelijkheid op zich te nemen voor het aanbieden van transport van en naar de instelling.
- Beperkingen dienen te worden opgelegd naar aanleiding van een gerechtelijk bevel.

BEZOEKEN

Karakter bezoeken

- Bezoeken vinden in de hoofdregel open plaats, dus zonder glazen scheidingswand, dit tenzij er een individueel risico is waardoor een scheiding door een glaswand noodzakelijk is. Dit risico dient per geval apart te worden benaderd. Lichamelijk contact gedurende het bezoek dient toegestaan te zijn. Onder individuele risico's vallen niet de risico's die kunnen worden verholpen door de toepassing van een andere maatregel. Andere maatregelen kunnen zijn fouilleren en het in de gaten houden door middel van camera's.
- Gesprekken dienen plaats te vinden in privacy en bij voorkeur zonder toezicht van een bewaker. Indien toezicht nodig is dan in de eerste plaats in de vorm van cameratoezicht waarbij geen geluidsopname wordt gemaakt en pas in de tweede plaats door middel van een bewaker die buiten gehooraafstand staat. Slechts in uitzonderlijke gevallen die omschreven dienen te zijn in de wet kunnen gesprekken worden afgeluisterd of worden opgenomen.
- Gedurende een bezoek mogen gedetineerden niet geboeid zijn, dit slechts in individuele gevallen ter bescherming van de veiligheid.

Lengte en hoeveelheid bezoekmogelijkheden

- Gedetineerden dienen minimaal een uur per week bezoek te ontvangen maar bij voorkeur twee uur per week. Er dient geen onderscheid te zijn per categorie binnen dezelfde detentie-instelling gezien dit kan leiden tot discriminatie.
- Naast kortdurende bezoeken van een uur dienen gedetineerden ook per kwartaal een lang bezoek te ontvangen van minimaal twaalf uur in een daarvoor geschikte ruimte zodat een heel gezin voor een periode samen kan zijn als in een natuurlijke situatie.
- Per bezoekmogelijkheid moeten er minimaal twee bezoekers per keer worden toegelaten, indien gedetineerden kinderen hebben moet er ook de mogelijkheid zijn dat het gezin minimaal een keer per maand gezamenlijk tijd kan doorbrengen.
- Bezoeken moeten ook in het weekend mogelijk zijn en op de woensdagmiddag zodat rekening kan worden gehouden met naar schoolgaande kinderen en werkende bezoekers.
- Het is onacceptabel dat wordt gesteld dat bezoeken van tevoren in persoon bij de desbetreffende detentie-instellingen moeten worden aangevraagd. Dit en ander soort gelijke beperkende maatregelen zijn niet toegestaan.

Bezoekruimtes

- Bezoekruimtes dienen groot genoeg te zijn zodat deze niet rumoerig zijn en mensen niet worden afgeleid of worden gestoord door gesprekken van anderen. Per gedetineerde en een bezoeker dient minimaal twee vierkante meter ruimte beschikbaar te zijn.
- Voor het bezoek van kinderen dient er een kindvriendelijke ruimte te zijn.
- Bezoekruimtes dienen hygiënisch te zijn en indien er de mogelijkheid is op bezoek zonder toezicht moet de ruimte hier geschikt voor zijn.

BELLEN

- Alle categorieën gedetineerden moeten minimaal tien minuten per week de mogelijkheid krijgen om te bellen.
- Per 50 gedetineerden dient minimaal een telefoon aanwezig te zijn.
- Telefoons dienen zo te worden geplaatst dat in privacy en rust gebeld kan worden.
- Indien gedetineerden niet de mogelijkheid hebben om een telefoonkaart aan te schaffen en familie ook niet in staat is tot bekostiging hiervan dient de detentie-instelling in de kosten tegemoet te komen.
- Indien een gedetineerde niet de nationale taal van het land of Engels spreekt, en het verboden is om in zijn/haar eigen taal te telefoneren dient de detentie-instelling zelf de tolkkosten te vergoeden.
- Naast de mogelijkheid tot vergoeding van tolkkosten moet de detentie-instelling taalcursussen aanbieden aan buitenlandse gedetineerden die voor langere tijd hun detentie in een ander land dienen uit te zitten, in de nationale of de Engelse taal. Dit is nodig indien er geen contact mogelijk is voor de gedetineerden met familie of naasten en anders de kans bestaat dat de gedetineerde in een sociaal isolement raakt.
- Gezien bellen een duur medium is voor gedetineerden dienen detentie-instellingen actief te zoeken naar mogelijke andere middelen voor gedetineerden om contact te leggen met familie of naasten.

POST

- Gedetineerden moeten onbeperkt brieven kunnen sturen en kunnen ontvangen.
- Indien gedetineerden niet de mogelijkheden hebben om postzegels, enveloppen of briefpapier aan te schaffen en familie ook niet in staat is tot bekostiging hiervan dient de detentie-instelling in de kosten tegemoet te komen.
- Briefpapier van de detentie-instelling dient niet als zodanig te kunnen worden aangemerkt door de ontvangende partij.
- Post mag geen lange vertraging hebben.

1.3 VREEMDELINGENBEWARING

- De contactfaciliteiten aanwezig in een vreemdelingenbewaringcentrum dienen minimaal aan dezelfde omschreven eisen te voldoen als de hierboven in 2.1 beschreven eisen voor gedetineerden. Daarnaast dienen zij eigen wetgeving te hebben en hoort niet de wetgeving die geldt voor veroordeelden op hen van toepassing te zijn.

- Personen in vreemdelingen bewaring dienen meer recht te hebben op contact met familie en naasten dan personen die verdacht zijn van een misdrijf. Ook beperkingen van rechten, zoals het openen van correspondentie, zijn verboden.
- Personen in vreemdelingen bewaring dienen minimaal 2 uur per week bezoek te kunnen ontvangen, maar bij voorkeur onbeperkt.
- Vreemdelingen die verblijven in een vreemdelingendetentiecentrum dienen niet per definitie afstand te doen van hun mobiele telefoon, gezien dit vaak het enige middel voor hen is om adequaat contact met familie in het buitenland te kunnen onderhouden.

2. EXTRA WAARBORGEN VOOR VERSCHILLENDE CATERGORIEËN GEDETINEERDEN

2.1 voorlopig gehechten

- Gedetineerden in voorarrest mogen alleen worden beperkt in hun uitvoering van een recht op contact indien dit strikt gelimiteerd is ter noodzakelijkheid van onderzoeksdoelen. Beperkingen dienen: (1) gebaseerd te zijn op gedetailleerde politie instructies over de mogelijkheden om bezoek en correspondentie te verbieden/ beperken, (2) de staat is verplicht al deze redenen die ter grondslag liggen aan een mogelijke beperking te motiveren, (3) bij iedere periodieke heroverweging van de noodzakelijkheid van de voorzetting van het voorarrest dient tevens de noodzakelijkheid van de beperking op het hebben van contact met de buitenwereld te worden heroverwogen als een aparte kwestie.

2.2 JEUGDIGEN

- De contactfaciliteiten aanwezig in een jeugddetentiecentrum dienen minimaal aan dezelfde omschreven eisen te voldoen als de hierboven in 2.1 beschreven eisen voor gedetineerden
- Jeugdigen moeten minimaal 2 uur per week bezoek kunnen ontvangen en bij voorkeur 3 uur.
- Jeugdigen moeten minimaal twee maal 10 minuten per week de mogelijkheid krijgen een telefoongesprek te voeren. Het aantal telefoons dat aanwezig is moet hiervoor voldoende zijn. Bij voorkeur dient er geen limiet te zijn op het aantal toegestane telefoongesprekken.

2.3 VREEMDELINGEN

- Voor buitenlandse gedetineerden moet dezelfde regels als voor andere categorieën gedetineerden gelden.
- Indien gedetineerden wegens ver weg wonende familie de bezoekmogelijkheden niet kunnen benutten dienen de niet gebruikte uren te kunnen worden opgespaard zodat er een lang bezoek kan plaatsvinden.
- Indien familie wegens afstand/ geldgebrek helemaal niet in staat is om te komen dient er als tegemoetkoming door de detentie-instelling maandelijks een gratis telefoonkaart te worden verstrekt.
- Indien landen eisen dat communicatie verloopt in de nationale taal of in het Engels dienen zij niets vermogende gedetineerden die deze talen niet beheersen tegemoet te komen door tolkosten te vergoeden voor minimaal 30 minuten per maand.

• L I T E R A T U U R L I J S T •

Geraadpleegde boeken

• **Dr. D. B. Baarda, e.a. 2005**

Dr. D.B. Baarda, e.a., *Basisboek Kwalitatief Onderzoek, Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, tweede druk Groningen/Houten: Wolters- Noordhoff bv

• **Dr. J. de Lange 2008**

Dr. J. de Lange, *Detentie genormeerd, Een onderzoek naar de betekenis van het CPT voor de inrichting van vrijheidsbeneming in Nederland*, tweede druk, Nijmegen: Wolfpublisher 2008

• **Dr. E. R. Muller en Dr. P. C. Vegter 2009**

Dr. E. R. Muller en dr. P. C. Vegter, *Detentie, Gevangen in Nederland*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009

• **Dr. D. Van Zyl Smit en Mw. S. Snacken 2009**

Dr. D. Van Zyl Smit en Mw. S. Snacken, *Principles of European Prison Law and Policy, Penology and human rights*, New York: Oxford University Press 2009

• **G. Smaers 1994**

G. Smaers, *Gedetineerden en mensenrechten: de toepassing van het EVRM in penitentiaire detentiesituaties door de Europese jurisdicties en haar gevolgen voor de rechtspositie van veroordeelde gedetineerden in België*, Antwerpen – Appeldoorn: Maklu 1994

• **E. Brems 2005**

E. Brems, *Vrijheden en vrijheidsbeneming: mensenrechten van gedetineerden*, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2005, p. 31

• **P.J.J. Tak en M. Jendly 2008**

P.J.J. Tak en M. Jendly *Prison policy and prisoners' rights*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008

• **Prof. Dr. A.M. van Kalmthout en Hofstee Van der Meulen 2007**

A.M. van Kalmthout, e.a., *Foreigners in European Prisons*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007

Geraadpleegde artikelen

• **Prof. Dr. A.M. van Kalmthout 2007**

Prof. Dr. A.M. van Kalmthout, Het regiem van de vreemdelingenbewaring; De balans na 25 jaar, *Justitiële verkenningen*, jrg. 33, nr. 4 2007

Geraadpleegde internetsites

- Council of Europe - <http://www.coe.int/>
- CPT - <http://www.cpt.coe.int/en/>
- European Court of Human Rights - <http://www.echr.coe.int/echr/>

Geraadpleegde rapporten

• **Council of Europe 2006**

Council of Europe; *The CPT standards; “substantive” sections of the CPT’s General Reports*, CPT/Inf/E (2002) 1-Rev, 2006 English

• **Council of Europe 2006**

The committee of ministers to member states on the European Prison Rules, *Commentary to recommendation rec (2006) 2*

• **Council of Europe 2006**

The committee of ministers to member states on the use of remand in custody, the conditions in which it takes place and the provision of safeguards against abuse and explanatory memorandum *recommendation rec (2006) 13*

Geraadpleegde CPT landenrapporten

- CPT/Inf (2007) 35, Albanië
- CPT/Inf (2007) 47, Armenië
- CPT/Inf (2006) 15, België
- CPT/Inf (2009) 25, Bosnië
- CPT/Inf (2008) 11, Bulgarije
- CPT/Inf (2008) 23, Kroatië
- CPT/Inf (2008) 17, Cyprus
- CPT/Inf (2007) 42, Tsjechië
- CPT/Inf (2008) 26, Denemarken
- CPT/Inf (2005) 6, Estland
- CPT/Inf (2009) 5, Finland
- CPT/Inf (2007) 18, Duitsland
- CPT/Inf (2009) 20, Griekenland
- CPT/Inf (2007) 24, Hongarije
- CPT/Inf (2006) 3, IJsland
- CPT/Inf (2007) 40, Ierland
- CPT/Inf (2008) 15, Letland
- CPT/Inf (2008) 20, Liechtenstein
- CPT/Inf (2009) 22, Litouwen
- CPT/Inf (2005) 15, Malta
- CPT/Inf (2009) 37, Moldavië
- CPT/Inf (2009) 7, Nederland
- CPT/Inf (2006) 14, Noorwegen
- CPT/Inf (2006) 11, Polen
- CPT/Inf (2009) 13, Portugal
- CPT/Inf (2008) 41, Roemenië
- CPT/Inf (2003) 30, Rusland
- CPT/Inf (2009) 1, Servië
- CPT/Inf (2006) 5, Slowakije
- CPT/Inf (2002) 36, Slovenië
- CPT/Inf (2004) 32, Zweden
- CPT/Inf (2009) 15, Oekraïne
- CPT/Inf (2009) 30, Verenigd Koninkrijk

Geraadpleegde CPT General Reports

- 1st General Report, CPT/Inf (91) 3
- 2nd General Report, CPT/Inf (92) 3
- 4th General Report, CPT/Inf (94) 10
- 7th General Report, CPT/Inf (97) 10
- 11th General Report, CPT/Inf (2001) 16

Geraadpleegde jurisprudentie

- EHRM 18 juli 1974, X t. Verenigd Koninkrijk.
- EHRM 25 maart 1983, Silver & anderen t. Engeland.
- EHRM 27 april 1988, Boyle & Rice t. Engeland.
- EHRM 16 december 1992, Niemietz t. Duitsland.
- EHRM 24 februari 1998, Botta t. Italië.
- EHRM 28 september 2000, Messina t. Italië .
- EHRM 6 maart 2001, Dougoz tegen Griekenland.
- EHRM 19 april 2001, Peers t. Griekenland.
- EHRM 28 juni 2001, Selmani t. Zwitserland
- EHRM 29 januari 2002, A B t. Nederland.
- EHRM 3 december 2002, Nowicka t. Polen.
- EHRM 4 februari 2003, Van der Ven t. Nederland.
- EHRM 3 juni 2003, Cotlet t. Roemenië.
- EHRM 11 maart 2004, G.B. t. Bulgarije.
- EHRM 8 juli 2004, Ilașcu en anderen t. Moldavië.

